

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра економічної теорії та фінансово – економічної безпеки
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Фінансово - економічна безпека»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА

на тему «СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

ШИФР КРМ.ЕТтаФЕБ.1.626.03-1.5.

Здобувача _____ Млевича Олега Вікентійовича

Керівник _____ к.е.н., доц. Згадова Н.С.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту
Рішення кафедри від 09.12. 2024 р., протокол № 6

В.о. зав.каф.ЕТтаФЕБ _____ Олена ЗАБОЛОТНА

Назва кафедри (підпис)

Одеса – 2024 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра економічної теорії та фінансово – економічної безпеки
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Фінансово - економічна безпека»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою економічної теорії
та фінансово - економічної безпеки
_____Згадова Н.С.
«07» листопада 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

здобувачу
Малевичу Олегу Вікентійовичу

1. Тема роботи **«Система економічної безпеки суб'єктів господарювання»**
Затверджена наказом ОНТУ від 07.11.2023 р. № 668-03, зі змінами та доповненнями від 10.10.2024. р. № 626-03
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 08.12.2024 р.
3. Вихідні дані роботи. Нормативно-правові та законодавчі акти з теми дослідження, матеріал наукових та методичних публікацій. Звітні, статистичні данні та власні спостереження.
4. Перелік питань, які потрібно розробити. Вступ. Теоретичні аспекти системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. Аналіз та оцінка стану економічної безпеки суб'єктів господарювання. Шляхи інтеграції та підвищення ефективності системи економічної безпеки. Висновки та пропозиції. Список використаної літератури. Додатки.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): таблиць – 6, рисунків – 10
6. Дата видачі завдання 07.11.2023

Керівник _____ Згадова Н.С.

Завдання прийняв до виконання _____ Малевич О.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання наукових джерел і нормативно-правової документації для виконання кваліфікаційної роботи магістра	07.11-22.11.2023	
2	Теоретичні аспекти системи економічної безпеки суб'єктів господарювання	23.11-01.02.2024	
3	Аналіз та оцінка стану економічної безпеки суб'єктів господарювання	02.02.-23.05.2024	
4	Шляхи інтеграції та підвищення ефективності системи економічної безпеки	24.05-01.08.2024	
5	Висновки. Список використаної літератури	02.08-21.10.2024	
6	Оформлення кваліфікаційної роботи	29.11-08.12.2024	

Здобувач-магістр _____ Малевич О.В.

Керівник роботи _____ Згадова Н.С.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-магістр _____
(прізвище, ініціали) (підпис)

Анотація
кваліфікаційної роботи на тему
«Система економічної безпеки суб'єктів господарювання»

Спеціальність: 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма: «Фінансово - економічна безпека»
випускник за СВО «Магістр»: Малевич Олег Вікентійович

У кваліфікаційній роботі на тему «Система економічної безпеки суб'єктів господарювання» розглянуто теоретичні та практичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах сучасного ринку. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю створення ефективної системи безпеки для забезпечення стабільної діяльності підприємств в умовах глобалізації економіки, постійних змін на ринку та зростання ризиків для бізнесу.

Метою роботи є аналіз системи економічної безпеки суб'єктів господарювання, визначення основних складових цієї системи, розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності та адаптації до змінюваних умов зовнішнього середовища.

Об'єктом дослідження є система економічної безпеки суб'єкта господарювання, її структура, механізми функціонування та фактори, які впливають на її ефективність.

Предметом дослідження є процеси забезпечення економічної безпеки на рівні підприємства, методи оцінки ризиків, бар'єри та проблеми, що виникають у процесі реалізації цієї системи, а також стратегії підвищення її ефективності.

Завданнями роботи є:

- Визначення ключових складових системи економічної безпеки підприємства та їх взаємодія.
- Аналіз основних методів оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання.
- Оцінка проблем та бар'єрів у забезпеченні економічної безпеки.

- Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності системи економічної безпеки, зокрема шляхом інтеграції новітніх технологій та стратегічного управління ризиками.

- Визначення ролі державного регулювання в процесі забезпечення економічної безпеки підприємств.

Запропоновані в роботі підходи дозволяють підвищити рівень економічної безпеки підприємств, адаптувати їх до нових економічних реалій та забезпечити стійкість у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: економічна безпека, суб'єкти господарювання, система безпеки, оцінка ризиків, управління ризиками, державне регулювання, інформаційна безпека, фінансова безпека, стратегія безпеки, підприємство.

SUMMARY

for the qualification work with a topic “Economic Security System of Business Entities “ of the higher education degree "Master" Malevych O.V.

The master's thesis titled "Economic Security System of Business Entities" explores the theoretical and practical aspects of ensuring the economic security of enterprises in the context of the modern market. The relevance of the study is determined by the necessity to create an effective security system to ensure the stable operation of enterprises amid globalization, constant market changes, and increasing risks to business.

The aim of the study is to analyze the economic security system of business entities, define its key components, and develop recommendations for improving its effectiveness and adapting to changing external conditions.

The object of the study is the economic security system of business entities, its structure, functioning mechanisms, and the factors influencing its effectiveness.

The subject of the research is the processes of ensuring economic security at the enterprise level, methods of risk assessment, barriers and problems that arise during the implementation of this system, as well as strategies for improving its effectiveness.

The tasks of the study include:

- Defining the key components of the economic security system of an enterprise and their interaction.
- Analyzing the main methods of assessing the level of economic security of business entities.
- Evaluating the problems and barriers in ensuring economic security.
- Developing recommendations for improving the effectiveness of the economic security system, particularly through the integration of new technologies and strategic risk management.
- Determining the role of state regulation in ensuring the economic security of enterprises.

The approaches proposed in this thesis aim to enhance the level of economic security of enterprises, adapt them to new economic realities, and ensure their sustainability in the long term.

Keywords: economic security, business entities, security system, risk assessment, risk management, state regulation, information security, financial security, security strategy, enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
1.1 Поняття та сутність економічної безпеки суб'єктів господарювання	6
1.2 Компоненти системи економічної безпеки та їх зв'язок з корпоративними інтересами	12
1.3 Теоретичні підходи до управління економічною безпекою	17
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»)	33
2.1. Аналіз сучасного стану та загальна характеристика підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)	33
2.2. Оцінка рівня, внутрішніх і зовнішніх загроз економічної безпеки підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)	43
2.3 Проблеми та бар'єри у забезпеченні економічної безпеки (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)	60
Висновки до розділу 2	66
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	68
3.1 Стратегії підвищення економічної безпеки суб'єктів господарювання	68
3.2 Роль державного регулювання у забезпеченні економічної безпеки підприємств	73
3.3 Моделювання функцій системи економічної безпеки підприємства	81
Висновки до розділу 3	86
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	104

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації економічних процесів питання забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання набуває все більшої важливості. Підприємства, незалежно від форми власності та масштабу діяльності, стикаються з численними викликами, серед яких економічні кризи, конкуренція, технологічні зміни, зовнішньоекономічні загрози, а також зміни в законодавчому середовищі. Від ефективності системи економічної безпеки залежить не тільки стабільність діяльності конкретного підприємства, але й його здатність до зростання та розвитку, а також його конкурентоспроможність на ринку. У зв'язку з цим розробка науково обґрунтованої стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств є важливим завданням для теорії та практики управління в умовах ринкової економіки.

Економічна безпека підприємства охоплює широкий спектр аспектів, серед яких фінансова стабільність, управління ризиками, кадровий потенціал, захист інформаційних ресурсів та інші складові, які повинні працювати у комплексі для забезпечення оптимальних умов функціонування і розвитку суб'єкта господарювання. У той же час на підприємства впливають як внутрішні фактори (організаційна структура, управлінські процеси, внутрішні ресурси), так і зовнішні — економічна ситуація, політична нестабільність, зміни в міжнародній економіці.

Незважаючи на важливість цього питання, у науковій літературі відсутня єдина концептуальна модель, яка б охоплювала всі аспекти системи економічної безпеки підприємства, адже економічна безпека є багатограним і динамічним явищем, яке потребує комплексного підходу до її визначення та забезпечення.

Об'єкт дослідження — система економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Предмет дослідження — методи, підходи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах сучасного економічного середовища.

Мета дослідження — вивчити теоретичні основи, а також розробити практичні рекомендації щодо формування та оцінки ефективності системи економічної безпеки на підприємствах різних галузей.

Завдання дослідження:

- Визначити основні складові та критерії економічної безпеки суб'єктів господарювання;
- Проаналізувати сучасні підходи до управління економічною безпекою на рівні підприємства;
- Вивчити вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на економічну безпеку підприємства;
- Оцінити ефективність існуючих моделей і методів забезпечення економічної безпеки в умовах економічної нестабільності;
- Розробити рекомендації щодо покращення системи економічної безпеки для українських підприємств.

Методи дослідження. У роботі використовуватимуться загальнонаукові методи аналізу та синтезу, порівняльний, статистичний, економіко-математичний методи оцінки рівня економічної безпеки, а також методи системного підходу для оцінки ефективності управління економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному підході до оцінки економічної безпеки підприємства з урахуванням специфіки українського бізнес-середовища, а також в розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи економічної безпеки на основі новітніх економічних і управлінських теорій.

Практична значущість роботи полягає в розробці рекомендацій для бізнесу щодо удосконалення існуючих систем управління економічною безпекою, що

дозволить підприємствам підвищити свою стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також зміцнити свою позицію на ринку.

Структура роботи. Робота складається з трьох розділів. У першому розділі розглядаються теоретичні основи економічної безпеки підприємств, зокрема визначення її складових та основних принципів. У другому розділі проводиться аналіз чинників і методів оцінки економічної безпеки (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»). У третьому розділі розробляються рекомендації щодо покращення системи економічної безпеки для підприємств на основі проведеного аналізу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Поняття та сутність економічної безпеки суб'єктів господарювання

Економічна безпека є одним із ключових аспектів стабільного функціонування підприємств у сучасних умовах. Вона охоплює не тільки захист від зовнішніх загроз, але й забезпечення внутрішньої стабільності і ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Поняття економічної безпеки має багато трактувань у науковій літературі, однак, з огляду на сучасні умови розвитку національних економік, воно охоплює комплекс різноманітних аспектів, що забезпечують здатність підприємства функціонувати в умовах конкурентного середовища, не лише захищаючи свої інтереси, а й максимально використовуючи можливості для розвитку [32, с.17].

Під економічною безпекою підприємства розуміється його здатність підтримувати оптимальний рівень життєдіяльності в умовах існуючих і потенційних загроз, досягати своїх стратегічних цілей, захищати від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів і забезпечувати довгострокову стабільність і розвиток. Це поняття включає не лише захист активів підприємства, а й ефективне використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей, збереження фінансової стабільності, оптимізацію управлінських процесів і здатність до адаптації в умовах швидких змін у зовнішньому середовищі.

Загрози економічній безпеці можуть виникати як з боку внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Внутрішні загрози пов'язані з неправильним управлінням, невірними стратегіями або неефективним використанням ресурсів, тоді як зовнішні загрози можуть бути спричинені коливаннями економічної ситуації, змінами в законодавстві, конкурентними факторами або глобальними економічними кризами [29, с.76].

Економічна безпека підприємства є багатогранною концепцією, що складається з основних компонентів, кожен з яких має важливе значення для забезпечення стабільності та розвитку суб'єкта господарювання. Серед основних складових економічної безпеки можна виділити фінансову, інформаційну, кадрову, технологічну, організаційну та правову безпеку.

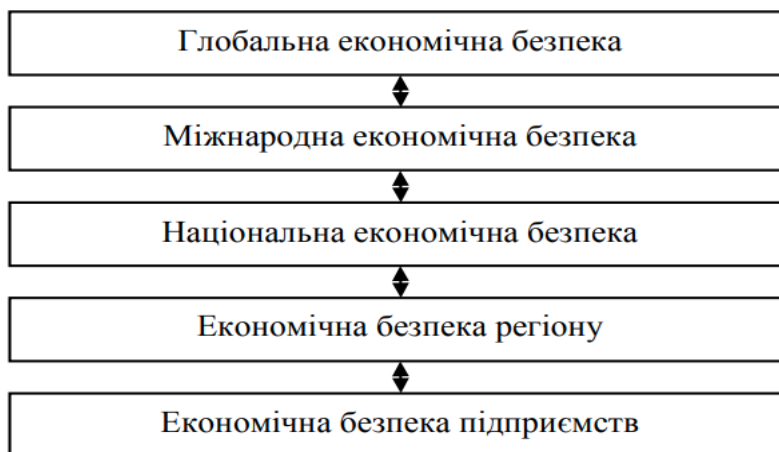

Рис. 1.1 Ієрархія рівнів економічної безпеки

1. Фінансова безпека. Вона передбачає забезпечення стабільного фінансового стану підприємства, здатність фінансувати свою діяльність і забезпечувати своєчасне виконання фінансових зобов'язань. Це включає управління ліквідністю, підтримку оптимальної структури капіталу, захист від фінансових ризиків, а також запобігання банкрутству та неплатоспроможності.

2. Інформаційна безпека. У сучасних умовах, коли інформація стає одним із головних ресурсів для прийняття рішень, захист даних і забезпечення конфіденційності є важливим аспектом економічної безпеки. Це включає захист від кіберзагроз, крадіжки інтелектуальної власності, несанкціонованого доступу до внутрішніх інформаційних систем підприємства.

3. Кадрова безпека. Система забезпечення економічної безпеки неможлива без висококваліфікованих кадрів. Підприємства повинні розробляти стратегії з управління персоналом, підвищення його кваліфікації, мотивації та лояльності.

Водночас необхідно запобігати втраті ключових спеціалістів і вирішувати питання ротації кадрів.

4. Технологічна безпека. Включає забезпечення захисту виробничих процесів і технологій, запобігання витокам інноваційних розробок та технологічних ноу-хау. Це також пов'язано з використанням сучасних технологій для оптимізації виробничих процесів і підвищення ефективності діяльності.

5. Організаційна та правова безпека. Це система, яка включає наявність ефективних управлінських структур, надійних внутрішніх контролів, а також відповідність діяльності підприємства національному та міжнародному законодавству. Правова безпека також передбачає захист від неправомірних посягань на майно підприємства, боротьбу з корупцією та іншими правопорушеннями.

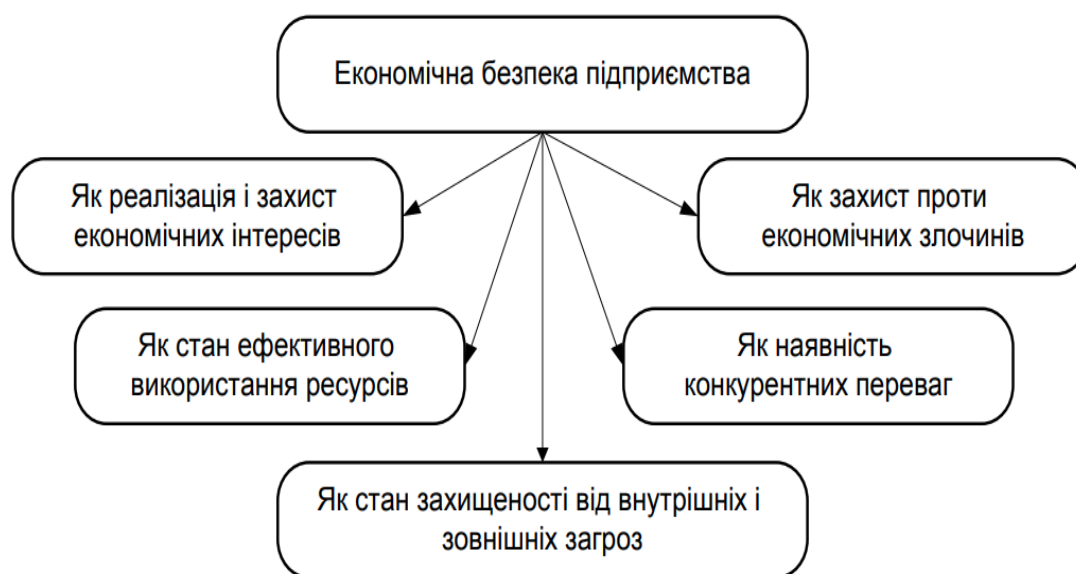

Рис. 1.2 Підходи до визначення поняття економічна безпека

Система економічної безпеки підприємства є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку в умовах швидко змінюваного економічного середовища. У сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації економічної діяльності, підприємства стикаються з новими ризиками, такими як зміни в міжнародному праві, коливання валютних курсів, економічні кризи, інноваційні

виклики. Тому забезпечення економічної безпеки є необхідною умовою не тільки для виживання, а й для стратегічного розвитку підприємств [21,с.33].

Економічна безпека дозволяє підприємству адаптуватися до змін, підтримувати свою конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках, забезпечувати довіру інвесторів і партнерів, а також утримувати високий рівень соціальної відповідальності [11, с.59].

Окрім того, ефективна система економічної безпеки дозволяє підприємствам оперативного реагувати на загрози, мінімізувати наслідки кризових ситуацій, зберігати стабільність і розвиток навіть у періоди економічної нестабільності. Це є важливою складовою не тільки для окремих підприємств, але й для національної економіки загалом.

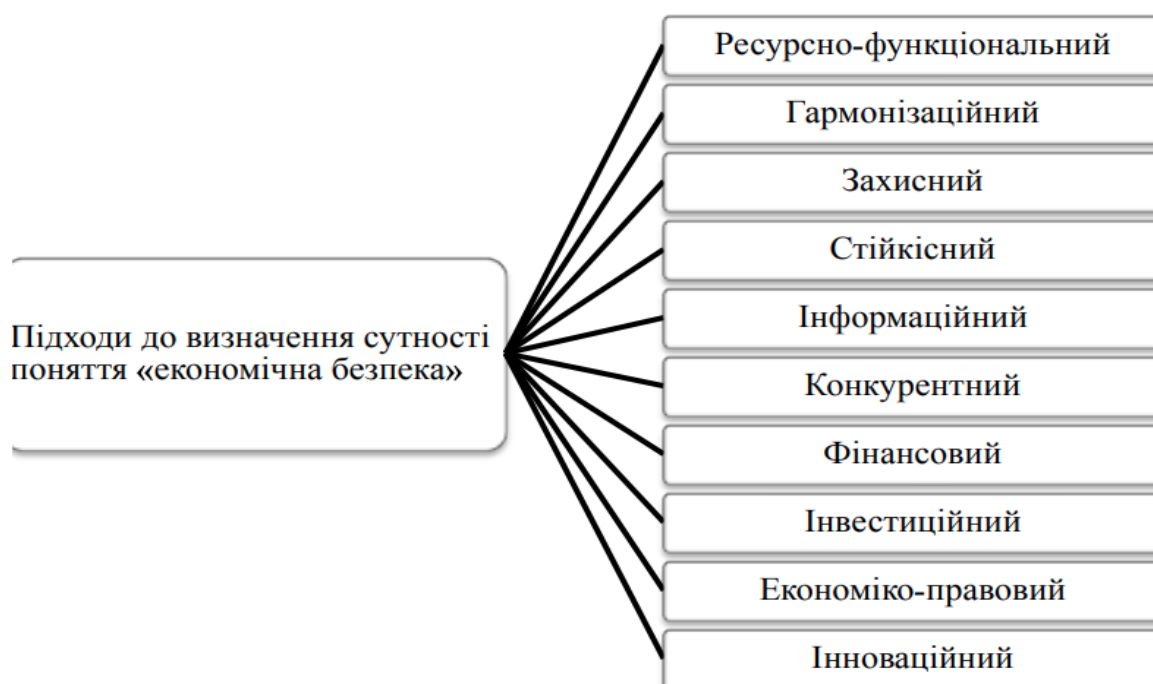

Рис. 1.3 Підходи до визначення сутності «економічна безпека»

Поняття «економічна безпека» є складним і багатограним, і тому його трактування залежить від того, в якому контексті та на якому рівні — макро- чи мікроекономічному — розглядається цей термін. Різноманіття підходів до визначення сутності економічної безпеки пов'язане з особливостями

методології, цілей і завдань, які ставляться перед конкретними суб'єктами дослідження — від держави до окремого підприємства [28, с.71].

1. Економічна безпека як здатність суб'єкта господарювання забезпечувати стійкий розвиток

Один з основних підходів до визначення сутності економічної безпеки зосереджується на забезпеченні стійкості та розвитку суб'єкта господарювання, незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. У цьому контексті економічна безпека підприємства визначається як його здатність стабільно функціонувати та досягати своїх стратегічних цілей у довгостроковій перспективі, навіть за умов змін у зовнішньому середовищі. Тобто, це здатність до самозбереження і розвитку, збереження фінансової стабільності, оптимізація внутрішніх процесів і ресурсів, адаптація до нових умов [24,с.19].

Згідно з цим підходом, економічна безпека не є статичним поняттям, а передбачає постійну готовність підприємства до адаптації і реагування на зміни, що відбуваються в економічному, політичному та соціальному середовищі. Це охоплює не тільки захист від зовнішніх загроз (економічних, політичних, правових), а й зміцнення внутрішніх ресурсів — фінансових, кадрових, технологічних — для підвищення конкурентоспроможності і запобігання ризикам, які можуть призвести до дестабілізації діяльності підприємства [12,с.65].

2. Економічна безпека як захист від загроз

Інший підхід полягає в розгляді економічної безпеки як захисту від різноманітних загроз, що можуть виникати як з боку внутрішнього, так і зовнішнього середовища. У цьому випадку основну увагу приділяють не тільки захисту існуючих ресурсів та активів, а й готовності підприємства до запобігання потенційним ризикам, які можуть виникнути в результаті зміни економічної ситуації або конкурентних умов. Такі загрози можуть бути економічними (фінансові кризи, зміни валютних курсів, інфляція), політичними (недотримання законів, зміни в податковому регулюванні) або соціальними (масові страйки, зміна соціальних настроїв).

Цей підхід є актуальним для розуміння економічної безпеки держави, оскільки захист національної економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз є пріоритетом для багатьох урядів. В цьому контексті економічна безпека передбачає вжиття заходів на рівні макроекономічної політики для забезпечення стабільності економіки, захисту підприємств, стратегічних галузей від зловживань і негативних впливів [13, с.75].

3. Економічна безпека як ефективне управління ресурсами

Деякі дослідники підходять до визначення економічної безпеки через призму ефективного використання ресурсів підприємства для досягнення максимальних результатів при мінімізації витрат і втрат. Цей підхід акцентує увагу на правильному використанні людських, фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів для забезпечення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. У рамках цього підходу економічна безпека вважається не тільки забезпеченням безпеки у вузькому сенсі (захист від загроз), але й оптимізацією внутрішніх процесів підприємства з метою підвищення його ефективності.

У цьому контексті особлива увага приділяється фінансовій безпеці, яка включає управління грошовими потоками, ліквідністю, капіталом, а також управлінню економічними ризиками, пов'язаними з коливанням валютних курсів, інфляцією та іншими економічними факторами. Ефективне управління ресурсами дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним навіть в умовах нестабільної економічної ситуації [13, с.21].

4. Економічна безпека як комплексний процес, що охоплює всі сфери діяльності підприємства

Інший підхід до визначення економічної безпеки розглядає її як комплексний процес, що включає не тільки фінансові та виробничі аспекти, але й соціальні, кадрові, екологічні та правові фактори. Згідно з цим підходом, економічна безпека підприємства забезпечується через комплексне управління всіма напрямками його діяльності, що включає не тільки захист активів і ресурсів, але й підтримку стабільності в організаційній структурі, розвитку

кадрового потенціалу, забезпеченні інноваційного розвитку, дотриманні екологічних норм і законодавства [13, с.22].

Особливе значення в цьому контексті має соціальна відповідальність підприємства перед працівниками, місцевими громадами та суспільством в цілому. Кадрова безпека, зокрема, включає забезпечення стабільності трудових відносин, розвитку системи мотивації і підвищення кваліфікації працівників, що є критично важливим для підтримання високої ефективності підприємства в умовах конкурентного середовища.

5. Економічна безпека як частина національної безпеки

Окремий підхід до визначення економічної безпеки пов'язаний із концепцією національної безпеки, де економічна безпека розглядається як складова частина загальної системи безпеки держави. В такому контексті економічна безпека передбачає здатність держави забезпечити стабільність національної економіки, захистити свої стратегічні підприємства, ресурси і економічні інтереси від зовнішніх та внутрішніх загроз. Важливими аспектами тут є стабільність фінансової системи, енергетична безпека, захист національних підприємств від зловживань на міжнародних ринках, а також забезпечення умов для розвитку національних інновацій і технологій.

Цей підхід має особливу вагу для держав, які зазнають зовнішнього тиску або мають недостатню економічну інтеграцію в глобальні ринки, що може призвести до різноманітних загроз для національної економіки [14, с.69].

1.2 Компоненти системи економічної безпеки та їх зв'язок з корпоративними інтересами

Економічна безпека корпорації є визначальним аспектом її життєздатності та успішності в умовах сучасного бізнес-середовища. Здатність корпорації ефективно функціонувати та розвиватися залежить від комплексу заходів, спрямованих на забезпечення сталості та захисту від різноманітних економічних ризиків.

Одним із ключових аспектів економічної безпеки є фінансова стійкість. Корпорації повинні ефективно управляти своїми фінансами, мінімізувати ризики та оперативно реагувати на зміни на фінансових ринках. Це дозволяє зберігати достатній рівень ліквідності та запобігати потенційним фінансовим труднощам.

Оперативна ефективність також важлива для економічної безпеки. Корпорації мають постійно вдосконалювати свої виробничі та управлінські процеси, зменшувати витрати та підвищувати продуктивність. Це не лише сприяє ефективному використанню ресурсів, але й забезпечує гнучкість у відповіді на зміни у ринкових умовах [22, с.89].

Диверсифікація бізнесу та географічна розподіленість діяльності корпорації можуть стати стратегічними заходами для захисту від ризиків та забезпечення сталості у вирішенні викликів ринкової конкуренції та економічної нестабільності [25, с.23].

Взаємозв'язок між корпоративними інтересами та економічною безпекою є ключовим фактором для сталого розвитку підприємств в умовах сучасного господарського середовища. Корпоративні інтереси визначають стратегічні цілі та прагнення підприємства, а їх реалізація впливає на його економічну безпеку в ряді аспектів.

1. Фінансова Стійкість: Корпоративні інтереси, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості підприємства, мають прямий вплив на його економічну безпеку. Збалансовані фінанси, ефективне управління ресурсами та оптимізація фінансових процесів дозволяють підприємствам легше витримувати економічні труднощі та ризики.

2. Конкурентоспроможність: Стратегії, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності через інновації, якість продукції та ефективність виробництва, сприяють зміцненню економічної безпеки. Конкурентоспроможне підприємство здатне краще адаптуватися до ринкових умов та зберігати стабільність.

3. **Інноваційний Розвиток:** Корпоративні інтереси в інноваціях та дослідженнях сприяють створенню нових продуктів та технологій. Це, в свою чергу, може зміцнити позиції підприємства на ринку та забезпечити йому конкурентні переваги, що впливає на його економічну стійкість.

4. **Соціальна Відповідальність:** Забезпечення взаємовигідних відносин зі співробітниками, клієнтами та спільнотами через впровадження стратегій соціальної відповідальності може позитивно впливати на репутацію підприємства та його економічну безпеку.

5. **Адаптивність до Змін:** Корпоративні інтереси в адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі дозволяють підприємству швидше реагувати на нові умови, зберігати конкурентоспроможність та уникати кризових ситуацій, що може сприяти економічній стійкості.

В цілому, взаємозв'язок між корпоративними інтересами та економічною безпекою полягає в тому, що успішна реалізація корпоративних стратегій сприяє створенню стійкої та життєздатної економічної бази для підприємства, що впливає на його здатність до виживання та розвитку в довгостроковій перспективі [17, с.98].

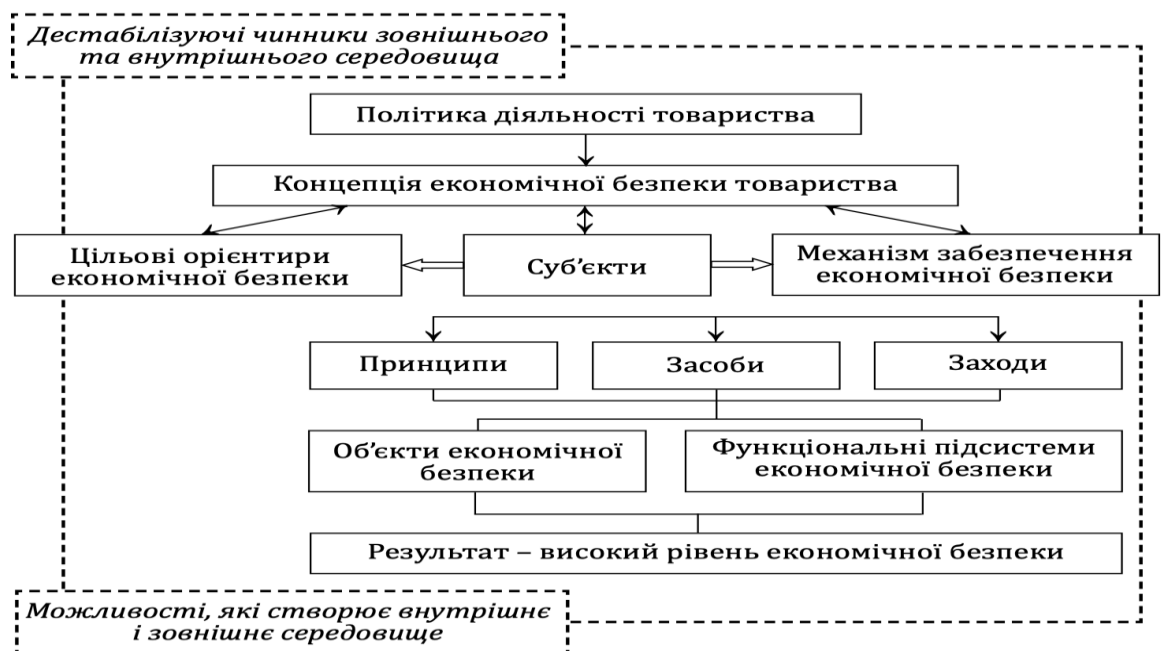

Рис. 1.4. Економічна безпека підприємства

Взаємозв'язок між корпоративними інтересами та економічною безпекою визначає стратегічний контекст діяльності підприємства та його здатність зберігати стабільність та стійкість в умовах економічного середовища. Корпоративні інтереси, що включають фінансову ефективність, конкурентоспроможність та стратегічне управління, взаємодіють з питаннями економічної безпеки, забезпечуючи цілісність та життєздатність підприємства [7, с.32].

Взаємодія корпоративних економічних інтересів та економічної безпеки визначає не лише стратегічні аспекти діяльності підприємства, але й впливає на його спроможність адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та утримувати стійкість в умовах ризиків і неспокою.

Взаємозв'язок між корпоративними інтересами та економічною безпекою підприємства базується на тісному взаємодії їхніх цілей та стратегій. Корпоративні інтереси, що визначають цілі та цінності підприємства, направлені на досягнення стійкості, конкурентоспроможності та розвитку. Забезпечення економічної безпеки стає необхідністю для реалізації цих інтересів.

Корпоративні інтереси включають в себе прагнення до фінансового успіху та стійкості. Економічна безпека підприємства визначається його здатністю ефективно управляти фінансовими ризиками, забезпечуючи стабільність доходів та уникнення серйозних збитків у непередбачуваних умовах [21, с.55].

Розвиток корпоративних інтересів часто пов'язаний із стратегіями довгострокового планування. Забезпечення економічної безпеки вимагає постійного аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, адаптації до змін у бізнес-середовищі та гнучкості в реалізації стратегій.

Корпоративні інтереси можуть включати аспекти соціальної відповідальності та сталого розвитку. Забезпечення економічної безпеки підприємства означає не лише максимізацію прибутку, але й збереження репутації, задоволення очікувань зацікавлених сторін та уникнення конфліктів.

Таким чином, взаємозв'язок між корпоративними інтересами та економічною безпекою визначає стратегічний план розвитку підприємства, спрямований на досягнення стійкості, конкурентоспроможності та задоволення потреб всіх зацікавлених сторін [11, с.46].

По-перше, корпоративні економічні інтереси визначають стратегічні цілі, які спрямовані на досягнення успіху та переваги на ринку. Ефективне управління цими інтересами включає в себе розробку та реалізацію стратегій, спрямованих на збільшення прибутку, підвищення конкурентоспроможності та створення стійкої позиції в галузі.

По-друге, економічна безпека виступає як гарантія захисту цих інтересів в умовах ризиків та невизначеності. Заходи щодо фінансової стійкості, управління ризиками, кризового управління та резервування ресурсів допомагають підприємству уникати потенційних загроз та зберігати здатність до функціонування в будь-яких умовах [10, с.12].

По-третє, корпоративна відповідальність та сталість розвитку, що входять в сферу корпоративних інтересів, взаємодіють із загальною концепцією економічної безпеки. Створення сталого бізнесу, який враховує соціальні та екологічні аспекти, не лише забезпечує позитивний вплив на суспільство, але й додає додатковий шар захисту підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Остаточо, взаємодія між корпоративними економічними інтересами та економічною безпекою конструктивно сприяє стабільності підприємства в глобальному економічному середовищі, роблячи його більш адаптованим до змін та більш стійким у вирішенні викликів та невизначеностей.

Економічна безпека підприємства в значній мірі залежить від того, наскільки ефективно йому вдається гармонізувати свої корпоративні інтереси. Це може включати в себе вирішення конфліктів між різними стейкхолдерами та узгодження інтересів власників, менеджменту, співробітників та інших зацікавлених сторін [24, с.64].

Наприклад, прагнення до ефективності та максимізації прибутку може стати в конфлікт з інтересами працівників щодо умов праці та соціального захисту.

Вирішення таких конфліктів може сприяти не лише соціальній відповідальності підприємства, але і його стабільності, оскільки задоволені працівники частіше залишаються в компанії, що впливає на збереження досвіду та зниження текучості кадрів [20, с.76].

Однак важливо враховувати, що різноманітність інтересів є нормою в бізнес-середовищі, і вона може слугувати джерелом інновацій та сталого розвитку. Правильне управління цими інтересами дозволяє підприємству адаптуватися до змін, зберігаючи при цьому свою економічну безпеку.

1.3 Теоретичні підходи до управління економічною безпекою

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, вимагає знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання у ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища.

Найбільш важливими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є: ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже базується на їх фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам [31, с.55].

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом,

що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. В перехідні періоди розвитку економіки домінуючими є дослідження макроекономічних аспектів економічної безпеки [20, с.89].

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам [22, с.121].

Система економічної безпеки підприємства – це структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальних здатностей протистояти їм в майбутньому. Лише комплексний та системний підходи до організації економічної безпеки на підприємстві забезпечать найбільш повною мірою його надійний захист. Основні завдання системи економічної безпеки підприємства:

- оцінка та аналіз основних ризиків підприємства;
- прогнозування стану захищеності підприємства при уникненні ризиків або при відшкодуванні їх наслідків;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності й окремих осіб із протиправними намірами;
- протидія проникненню до віртуальної бази даних підприємства в злочинних цілях; – забезпечення захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці;
- безпека матеріальних цінностей підприємства; – захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників;
- своєчасне виявлення потенційних злочинних намірів щодо підприємства і його співробітників з боку джерел зовнішніх погроз безпеки; – виявлення,

попередження й припинення можливої протиправної й іншої негативної діяльності співробітників підприємства;

- захист співробітників підприємства від насильницьких зазіхань;
- формування ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства;
- формування та інтенсивне використання інноваційного забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства;
- вироблення та прийняття найбільш оптимальних управлінських рішень щодо стратегії й тактики забезпечення економічної безпеки підприємства;
- здійснення постійного контролю за ефективністю функціонування системи економічної безпеки, удосконалення її елементів.

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби. Раніше усі питання, пов'язані із забезпеченням безпеки покладалися на державні органи. Останнім часом спостерігаються відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі [12, с.70].

На макрорівні економічна безпека проявляється у забезпеченні нормальної і стабільної діяльності підприємства, попередженні виток інформації.

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

- стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;
- стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;
- сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для

забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань;

– стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи [33, с.134].

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, вимагає знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання у ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища [31,с.229].

Найбільш важливими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є: ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже базується на їх фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. В перехідні періоди розвитку економіки домінуючими є дослідження макроекономічних аспектів економічної безпеки [31, с.85].

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам.

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби. Раніше усі питання, пов'язані із забезпеченням безпеки покладалися на державні органи. Останнім часом спостерігаються відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі [8, с.32].

На макрорівні економічна безпека проявляється у забезпеченні нормальної і стабільної діяльності підприємства, попередженні виток інформації.

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

- стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;

- стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;

- сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань;

- стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації

за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, вимагає знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання у ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища [40, с.21].

Найбільш важливими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є: ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже базується на їх фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. В перехідні періоди розвитку економіки домінуючими є дослідження макроекономічних аспектів економічної безпеки [12, с.54].

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до

порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам [29, с.44].

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби. Раніше усі питання, пов'язані із забезпеченням безпеки покладалися на державні органи. Останнім часом спостерігаються відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі.

На макрорівні економічна безпека проявляється у забезпеченні нормальної і стабільної діяльності підприємства, попередженні виток інформації.

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

– стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;

– стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;

– сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань;

– стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного [18, с.98].

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, вимагає знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання у ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища [36, с.176].

Найбільш важливими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є: ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже базується на їх фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. В перехідні періоди розвитку економіки домінуючими є дослідження макроекономічних аспектів економічної безпеки [17, с.90].

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам.

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби. Раніше усі

питання, пов'язані із забезпеченням безпеки покладалися на державні органи. Останнім часом спостерігаються відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі.

На макрорівні економічна безпека проявляється у забезпеченні нормальної і стабільної діяльності підприємства, попередженні виток інформації.

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

- стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;

- стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;

- сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань;

- стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного [31, с.77].

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, вимагає знання законів розвитку та

пошуку шляхів виживання у ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища.

Найбільш важливими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є: ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже базується на їх фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам [10, с.90].

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. В перехідні періоди розвитку економіки домінуючими є дослідження макроекономічних аспектів економічної безпеки [11, с.64].

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам.

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби. Раніше усі питання, пов'язані із забезпеченням безпеки покладалися на державні органи. Останнім часом спостерігаються відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі [22, с.131].

На макрорівні економічна безпека проявляється у забезпеченні нормальної і стабільної діяльності підприємства, попередженні виток інформації.

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

- стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;
- стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;
- сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань;
- стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного [43, с.190].

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, вимагає знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання у ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища.

Найбільш важливими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є: ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування,

доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже базується на їх фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. В перехідні періоди розвитку економіки домінуючими є дослідження макроекономічних аспектів економічної безпеки.

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше поняття «економічна безпека» почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам [9, с.12].

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють індивідуальні та суспільні потреби. Раніше усі питання, пов'язані із забезпеченням безпеки покладалися на державні органи. Останнім часом спостерігаються відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі [24, с.56].

На макрорівні економічна безпека проявляється у забезпеченні нормальної і стабільної діяльності підприємства, попередженні виток інформації.

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

– стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;

– стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність попереджувати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;

– сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань;

– стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Головна мета управління економічною безпекою – забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового життя персоналу та якості господарських процесів підприємства, а також постійного стимулювання нарощування наявного потенціалу та його стабільного розвитку [21, с.201].

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

– забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;

– забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентно спроможності технічного потенціалу того чи іншого суб'єкта господарювання;

– досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;

– досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДКР;

- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організації економічної безпеки.

Фактори, які впливають на корпоративні економічні інтереси та економічну безпеку підприємств, є невід'ємною частиною динамічного бізнес-середовища. Їх розуміння та врахування дозволяють підприємствам адаптуватися до змін, зберігати стійкість та максимізувати корпоративні інтереси [15, с.113].

Один із ключових факторів – економічна кон'юнктура, оскільки вона безпосередньо впливає на ринкову ситуацію та споживчі можливості. Зміни у рівні інфляції, процентних ставках та інших економічних показниках можуть впливати на прибутковість підприємства та його фінансовий стан.

Політичний фактор також є значущим. Політична стабільність чи нестабільність впливає на умови бізнесу, регуляторні рішення та можливості для розвитку. Зміни в урядовій політиці можуть мати великий вплив на корпоративні інтереси та стратегії підприємства [12, с.67].

Технологічні інновації та зміни у технологічному ландшафті є ще однією важливою деталлю. Підприємства, які успішно інтегрують нові технології, можуть підвищити ефективність своєї діяльності та залишатися конкурентоспроможними.

Соціокультурні аспекти, такі як зміни в споживчому підході, впливають на попит на товари та послуги. Сучасні споживачі часто оцінюють етичні та

соціальні аспекти бізнесу, що вимагає від підприємств активно враховувати цінності суспільства в своїй діяльності.

Екологічні питання стають все більше актуальними, і екологічний фактор може впливати на репутацію та вартість продукції підприємства. Сучасні підприємства повинні враховувати екологічні стандарти та впроваджувати природозахисні технології.

Кожен з цих факторів взаємодіє з корпоративними інтересами та економічною безпекою підприємства, формуючи стратегії та визначаючи його успішність у глобальному бізнес-середовищі.

Висновки до розділу 1

Економічна безпека підприємства є важливою умовою його стабільного функціонування і розвитку в умовах сучасного економічного середовища. Теоретичне осмислення поняття економічної безпеки дозволяє зрозуміти її сутність, основні складові та роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Це поняття є багатогранним і включає в себе безліч аспектів, від фінансового та інформаційного до правового та організаційного, які взаємодіють і взаємопов'язані між собою.

Основними складовими економічної безпеки є фінансова, інформаційна, технічна, організаційна та правова безпека. Кожен із цих компонентів відіграє важливу роль у забезпеченні захисту підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Така багатовекторність підходу дозволяє підприємствам мінімізувати ризики, підвищувати свою стійкість і адаптивність до змін у зовнішньому середовищі.

Система економічної безпеки повинна бути гнучкою і здатною до швидкої адаптації, оскільки зміни на глобальних ринках, розвиток нових технологій, зміни в законодавстві, а також економічні та політичні ризики можуть значно впливати на діяльність підприємства. Врахування цих факторів є необхідним для побудови ефективної системи безпеки, що дозволяє підприємствам не

тільки захищати свої активи, а й забезпечувати стабільне функціонування в умовах непередбачуваності.

Одним з важливих аспектів є розробка стратегії економічної безпеки, яка включає в себе аналіз і прогнозування можливих загроз, розробку планів реагування на ризики та створення механізмів для мінімізації негативних наслідків. Це передбачає постійне вдосконалення управлінських практик, а також впровадження новітніх технологій для управління ризиками та захисту від потенційних загроз.

Державне регулювання є важливим елементом системи економічної безпеки. Ефективне законодавство, антикризові програми, створення сприятливого бізнес-середовища дозволяють підприємствам працювати в стабільних умовах і мінімізувати вплив негативних зовнішніх факторів. Підтримка малого та середнього бізнесу, забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку, а також боротьба з монополіями та антиконкурентними практиками сприяє підвищенню економічної безпеки підприємств.

Теоретичні аспекти системи економічної безпеки є важливою основою для подальшого вдосконалення управлінських підходів і розробки практичних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та розвитку підприємств. Врахування всіх складових економічної безпеки, постійна адаптація до змін в економічному середовищі, а також взаємодія з державними структурами дозволяють підприємствам зберігати свою конкурентоспроможність і уникати серйозних фінансових і репутаційних втрат.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»)

2.1. Аналіз сучасного стану та загальна характеристика підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)

Аналіз основних показників діяльності здійснено на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод», що знаходиться у місті Вознесенськ, Миколаївської області, на перетині ключових торгових шляхів півдня України. Підприємство є суб'єктом малого бізнесу і подає спрощену фінансову звітність за формами №1-м («Баланс») та №2-м («Звіт про фінансові результати»).

На заводі функціонують кілька виробничих напрямків, забезпечених необхідним технологічним обладнанням та механізмами, зокрема:

- первинне виноробство, яке включає переробку винограду та виробництво виноматеріалів для вин і коньячних виноматеріалів;
- первинне плодове виноробство для переробки плодів і ягід та виробництва плодових виноматеріалів;
- коньячне виробництво повного циклу, що охоплює дистиляцію коньячних виноматеріалів, витримку коньячних спиртів і купажування;
- дистиляцію плодових матеріалів та витримку плодових спиртів;
- вторинне виноробство, яке включає розлив тихих вин, коньяків, плодових брендів та інших алкогольних напоїв;
- виробництво концентрованого яблучного або виноградного соку без освітлення.

Підприємство також займається переробкою винограду. Для цього використовується стаціонарна закрита будівля, обладнана трьома лініями, які включають дробильні установки, гребеневиділювачі, пневматичні преси, ємності та фільтр-преси. Загальна потужність цих ліній дозволяє обробляти до 8000 тонн винограду за сезон.

Для виробництва міцних напоїв методом дистиляції на заводі функціонують три установки: блок з потужністю 1000 літрів абсолютного алкоголю на добу;

блок з потужністю 250 літрів абсолютного алкоголю на добу; блок з потужністю 12 000 літрів абсолютного алкоголю на добу.

Загальна сезонна потужність виробництва становить 2,02 мільйона літрів абсолютного алкоголю (період жовтень – березень). У разі продовження дистиляційного періоду обсяги виробництва збільшуються пропорційно.

Для витримки продукції на підприємстві функціонує відділення витримки вина в дубових бочках із загальною місткістю 333 тис. літрів, а ємності для зберігання дозволяють розмістити до 3,36 млн літрів. Для переробки фруктів працює лінія обробки яблук (F1-ttwec ТМ), здатна переробляти до 8,6 тис. тонн за сезон. Вона оснащена вакуумним випарником з аромоуловлювачем продуктивністю 3 тис. літрів на годину, а об'єм парку зберігання становить 1,99 млн літрів. Виробництво бренді включає: три лінії для розливу бренді в пляшки об'ємом 0,25-0,5 літра, продуктивністю 3 тис. пляшок на годину; одну лінію для розливу вина в пляшки об'ємом 0,5-0,7-0,75 літра, продуктивністю 3 тис. пляшок на годину; сувенірну лінію продуктивністю 300 пляшок на годину.

Річна виробнича потужність за одну зміну складає 6,3 млн літрів коньяку та 2,9 млн літрів вина, не враховуючи обсяги сувенірного цеху.

Техніко-економічна характеристика підприємства доповнюється розрахунком ключових фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2021–2022 роки, наведена у таблиці 2.1. відповідно до методики, описаної у навчальному посібнику з економічного аналізу підприємства.

Таблиця 2.1. – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	20945,9	26 724,2	5 778,3	27,56
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	18177,6	21 212,1	3 034,5	16,73
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	-	-	-	-
4. Інші операційні витрати, тис. грн.	2533,1	3 866,2	1 333,1	52,54

Продовження табл. 2.1

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абс.	%
5. Валовий прибуток, тис. грн.	2768,3	5512,1	2 743,8	99,16
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	20710,7	25078,3	4 367,6	5,10
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	98,87	93,84	-5,03	-21,09
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн. в т.ч.:	187,2	132,6	-54,6	-29,17
- від основної операційної діяльності	2768,3	5512,1	2 743,8	99,16
- від іншої операційної діяльності	-2533,1	-3 866,2	-1 333,1	52,54
- від фінансової діяльності	-	-	-	-
- від іншої діяльності	-48	-1 513,3	-1465,3	30,5р.
12. Податок на прибуток, тис. грн.	33,70	23,90	-9,80	-29,08
13. Чистий прибуток, тис. грн.	153,50	108,7	-44,80	-29,20
14. Матеріальні витрати, тис. грн.	19322,80	23691,7	4368,90	22,61
15. Матеріаловіддача, грн.	1,084	1,128	0,044	4,06
16. Матеріаломісткість продукції, грн.	0,923	0,887	-0,036	-3,90
17. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	28	27	1	-4,00
18. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	748067,86	989785,18	241717,32	32,31
19. Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис. грн.	1581,8	1986,0	404,2	25,56
20. Середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу, грн.	56492,90	73555,72	17061,82	30,20
21. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	13569,9	13681,75	111,85	0,82
22. Фондовіддача, грн.	1,54	1,95	0,41	26,54
- по продукції				
- по прибутку	0,20	0,40	0,20	100
23. Фондорентабельність, %	1,13	0,79	0,34	x
24. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	34641,45	51013,20	16 371,75	47,24
25. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,60	0,52	-0,08	-13,33
26. Рентабельність продукції, %	15,22	25,99	10,86	x
27. Рентабельність виробництва, %	0,388	0,205	-0,183	x

Продовження табл. 2.1

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абс.	%
28. Середня річна сума дебіторської заборгованості	2743,90	3025,65	281,75	10,27
29. Середня річна сума кредиторської заборгованості	22801,05	18061,85	-4739,20	20,79
30. Коефіцієнти ліквідності балансу				
- коефіцієнт поточної ліквідності	1,036	1,067	0,031	x
- коефіцієнт швидкої ліквідності	0,170	0,385	0,214	x
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,002	0,002	0,000	x

*Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства

Аналіз показників таблиці 2.1 свідчить, що у 2022 році порівняно з 2021 роком на підприємстві спостерігалася нестабільна динаміка змін, причому деякі показники погіршилися, що негативно вплинуло на ефективність його діяльності:

- чистий дохід від реалізації продукції зріс на 5778,3 тис. грн (27,56%), але це супроводжувалося збільшенням собівартості реалізованої продукції на 3034,5 тис. грн (16,73%).

- операційні витрати також зросли на 1333,1 тис. грн (52,54%). Водночас у фінансовій звітності підприємства відсутні дані про адміністративні витрати та витрати на збут.

- витрати на 1 грн реалізованої продукції зменшилися на 5,03 коп. (21,09%), що є позитивним показником для діяльності підприємства.

- фінансовий результат до оподаткування зменшився на 54,6 тис. грн (29,17%) через збільшення збитків від іншої операційної діяльності на 1333,1 тис. грн (52,54%) та збитків від іншої діяльності на 1465,3 тис. грн (у 30,5 разів).

- рентабельність виробництва знизилася на 0,183 відсоткових пункти, що є негативним фактором, хоча рентабельність продукції зросла на 10,86 відсоткових пунктів, що свідчить про певне покращення в цьому аспекті.

- аналіз ефективності використання ресурсів підприємства показав покращення більшості показників фондівдачі продукції зросла на 0,41 грн.

(26,54%), а фондівдача по прибутку збільшилася на 0,20 грн. (100%); продуктивності праці зросла на 241 717,32 грн. (32,31%), матеріалівдача підвищилася на 0,044 грн. (4,06%), а матеріаломісткість знизилася на 0,036 грн/грн (3,9%); разом із цим відбулося зниження оборотності оборотних коштів на 0,08 обороту (13,33%), що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

- оцінка ліквідності активів і пасивів балансу показала, що баланс підприємства є недостатньо ліквідним, що негативно впливає на його фінансовий стан та платоспроможність. Виявлені зміни свідчать про низьку ліквідність активів і підтверджують неплатоспроможність підприємства.

Аналіз доходів підприємства за всіма видами діяльності здійснюється з метою оцінки їх складу, структури та динаміки. Для цього формується аналітична таблиця 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки та структури доходів підприємства

№	Показники	Код рядка ф. №2	Попередній рік.		Звітний рік		Відхилення	
			Сума тис.грн	Струк тура%	Сума тис.грн.	Струк тура%	Сума тис.грн	%пунктів
	А	1	2	3	4	5	6	7
Операційна діяльність								
1.	Чистий дохід від реалізації продукції	2000	20945,9	100	26724,2	100	5778,3	-
2.	Інші операційні доходи	2120	х	х	х	х	х	х
	Всього доходи операційної діяльності	х	20945,9	100	26724,2	100	5778,3	-
Інвестиційна, фінансова та інша діяльність								
3.	Дохід від участі в капіталі		-	-	-	-	-	-
4.	Інші фінансові доходи		-	-	-	-	-	-
5.	Інші доходи		-	-	-	-	-	-
	Всього доходів		-	-	-	-	-	-
	Разом по підприємству		20 945,9	100,0	26 724,2	100,0	5778,3	х

Згідно з даними таблиці 2.2. основну частку доходів підприємства складає операційна діяльність, яка становить 100% усіх доходів. У межах цієї діяльності виділяється чистий дохід від реалізації продукції, який зріс на 5778,3 тис. грн (27,56%).

Інвестиційна, фінансова та інші види діяльності підприємства представлені іншими доходами, проте за період 2021–2022 років такі види доходів у підприємства були відсутні.

Прибуток (або збиток) до оподаткування за відповідними напрямками діяльності розраховується як різниця між доходами та витратами. На основі розрахунків, виконаних у таблицях 2.1 і 2.2. у таблиці 2.3 наведено послідовність формування фінансових результатів (прибутку або збитку) до оподаткування.

Таблиця 2.3 – Формування прибутку підприємства

Показники	Попередній рік		Звітний рік	
	тис.грн	%	тис.грн	%
1. Прибуток (збиток) від основної операційної діяльності (від реалізації продукції, робіт, послуг)	2768,3	1478,79	5512,1	4156,93
2. Прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності	-2533,1	-1353,15	-3866,2	-2915,68
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності (р.1 + р.2)	235,2	125,64	1645,9	1241,25
4. Прибуток (збиток) від інвестиційної діяльності	-	-	-	-
5. Прибуток (збиток) від фінансової діяльності	-	-	-	-
6. Прибуток (збиток) від іншої діяльності	-48,0	-25,64	-1513,3	-1141,25
7. Фінансовий результат до оподаткування	187,2	100,0	132,6	100
8. Витрати з податку на прибуток	33,7	x	23,9	x
9. Чистий прибуток (збиток)	153,5	x	108,7	x

На основі даних таблиці 2.3 можна зробити такі висновки, прибуток від основної операційної діяльності, зокрема від реалізації продукції, робіт та послуг, суттєво зріс із 2768,3 тис. грн до 5512,1 тис. грн. Це свідчить про

успішне функціонування підприємства у сфері основної діяльності та зростання його прибутковості від продажу продукції. збитки від іншої операційної діяльності також збільшилися на 52,54% – з 2533,1 тис. грн до 3866,2 тис. грн. Це негативно характеризує інші операційні напрямки підприємства та значно погіршує його загальний фінансовий результат до оподаткування.

Загалом, аналіз таблиці 2.3 показує, що підприємство успішно працює лише в межах основної операційної діяльності, забезпечуючи прибуток, але стикається з труднощами та збитками у інших видах діяльності.

Основна складова фінансових результатів підприємства – це прибуток від операційної діяльності, який відіграє ключову роль у формуванні загального фінансового стану. Він є базою для проведення факторного аналізу операційного прибутку. Результати такого аналізу оформлюються у відповідній таблиці 3.4. де детально розкриваються чинники, що вплинули на зміни операційного прибутку.

Рекомендації для подальшого розвитку підприємства:

- Зосередитися на оптимізації інших операційних напрямків для зменшення збитків.
- Вдосконалити управління ресурсами, що сприятиме підвищенню загальної рентабельності.
- Проводити регулярний моніторинг і аналіз ефективності окремих видів діяльності, щоб оперативно реагувати на потенційні ризики.

Таблиця 3.4 – Динаміка фінансових результатів від операційної діяльності

Показники	Попередній рік, тис.грн	Звітний рік, тис.грн	Відхилення	
			Абсолютне, тис.грн	Відносне, %
А	2	3	4	5
1 Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	20945,90	26724,20	5778,30	27,56
2 Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	18177,60	21212,10	3034,50	16,73

3 Валовий прибуток (збиток)	2768,30	5512,10	2743,80	99,16
4 Інші операційні доходи	x	x	x	x
5 Адміністративні витрати	x	x	x	x
6 Витрати на збут	x	x	x	x
7 Інші операційні витрати	2533,10	3866,20	1333,10	52,54
8 Прибуток (збиток) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
9 Прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності	-2533,10	-3866,20	-1333,10	52,54
10 Прибуток (збиток) від операційної діяльності	235,2	125,64	-109,56	-46,58

На основі даних таблиці 3.4 можна зробити такі висновки, що чистий дохід (виручка) від реалізації продукції зріс на 27,56%, тоді як собівартість реалізованої продукції збільшилася на 16,73%. Валовий прибуток зріс на 99,16%, що свідчить про випереджаюче зростання чистого доходу порівняно із собівартістю. Це є позитивним показником, що відображає ефективність основної діяльності підприємства. Прибуток від операційної діяльності знизився на 46,58% – з 235,2 тис. грн до 125,64 тис. грн. Основною причиною цього є збитковість іншої операційної діяльності. Зменшення валового прибутку також вплинуло на фінансові результати, незважаючи на збільшення доходів.

Таблиця 3.5 – Показники рентабельності реалізованої продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			Абсолютне, %	Відносне, %
А	1	2	3	4
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	20945,90	26724,20	5778,30	27,56
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	18177,60	21212,10	3034,50	16,73
3. Валовий прибуток (збиток), тис.грн.	2768,30	5512,10	2743,80	99,16
4. Рентабельність реалізованої продукції, %	15,22	25,99	10,86	x

Розрахунок рентабельності реалізованої продукції, представлений у таблиці 3.5. свідчить про зростання рентабельності на 10,86 відсоткових пунктів. Це демонструє позитивну динаміку ефективності операційної діяльності підприємства, що сприяє формуванню прибутку від основної діяльності.

Зростання валового прибутку вказує на раціональне управління витратами у виробничому процесі, проте зниження операційного прибутку потребує детального аналізу іншої операційної діяльності для виявлення причин збитковості. Необхідно розробити заходи для оптимізації витрат у межах іншої операційної діяльності, які могли б зменшити негативний вплив на фінансовий результат підприємства.

Зростання рентабельності продукції є важливим чинником, що сприяє загальному фінансовому зростанню. Рекомендується спрямувати зусилля на закріплення цієї позитивної тенденції шляхом покращення управління продажами та подальшої оптимізації витрат. Важливо забезпечити стабільність доходів від основної діяльності, розробляючи стратегії зростання виручки та поступового розширення ринків збуту.

Рентабельність виробництва є одним із найузагальнюючих показників, що відображає ефективність діяльності підприємства. У цьому показнику інтегруються всі аспекти виробничого процесу, реалізації продукції, а також оборотність господарських коштів.

Таблиця 3.6 – Аналіз рентабельності виробництва

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення, %пунктів
А	1	2	3
1. Прибуток (збиток) до оподаткування, тис.грн	187,20	132,60	-54,60
2. Середня вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис.грн.	13569,9	13681,75	111,85
3. Середня вартість оборотних активів, які вкладено в оборотний капітал, тис.грн	34641,45	51013,20	16371,75
4. Рентабельність виробництва (виробничих засобів), %	0,338	0,205	-0,183

--	--	--	--

Аналіз таблиці 3.6. дозволяє зробити висновки про зміни показників фінансово-господарської діяльності підприємства між попереднім та звітним роками, що прибуток (збиток) до оподаткування (тис.грн) у попередньому році цей показник становив 187,20 тис. грн, а в звітному — 132,60 тис. грн.; абсолютне відхилення складає -54,60 тис. грн, що означає зниження прибутку на 54,60 тис. грн. Це може свідчити про зниження ефективності діяльності підприємства або виникнення додаткових витрат чи зменшення доходів.

Середня вартість основних засобів за основним видом діяльності (тис.грн) у попередньому році вартість основних засобів складала 13 569,9 тис. грн, а в звітному — 13 681,75 тис. грн.; абсолютне відхилення становить +111,85 тис. грн, що свідчить про незначне збільшення вартості основних засобів. Це може бути результатом інвестицій в оновлення або розширення основних засобів.

Середня вартість оборотних активів, вкладених в оборотний капітал (тис.грн) у попередньому році вартість оборотних активів становила 34 641,45 тис. грн, а в звітному — 51 013,20 тис. грн.; абсолютне відхилення становить +16 371,75 тис. грн. Це значне зростання оборотних активів, що може свідчити про збільшення оборотних коштів, наприклад, через збільшення запасів, дебіторської заборгованості або інвестиції в короткострокові активи.

Рентабельність виробництва (виробничих засобів), % у попередньому році рентабельність становила 33,8%, а в звітному році — 20,5%.; абсолютне відхилення — -18,3 процентних пункти. Це зниження рентабельності вказує на зниження ефективності використання виробничих засобів, можливо через збільшення витрат або зниження доходів від реалізації продукції.

Прибуток до оподаткування знизився, що може свідчити про зниження ефективності діяльності підприємства. Підвищення вартості основних засобів та значне збільшення вартості оборотних активів можуть бути ознаками інвестування в розвиток підприємства. Зниження рентабельності вказує на

зменшення ефективності використання виробничих ресурсів, що потребує уваги для покращення фінансових результатів в майбутньому.

Ця змішаність у динаміці показників вимагає додаткового аналізу. Зокрема, необхідно вивчити чинники, що спричинили зменшення рентабельності виробництва, незважаючи на зростання рентабельності продукції.

Дослідження сутності та складових економічної безпеки й інноваційного розвитку промислового підприємства ТОВ "Вознесенський коньячний завод" дозволило зробити висновок, що економічна безпека є відображенням потенціалу інноваційного розвитку, що має особливе значення у фінансовому аспекті обох цих явищ. Це підкреслює важливість інтеграції інноваційних підходів у стратегії управління підприємством для забезпечення його стійкості та адаптивності до змінюваних ринкових умов.

2.2 Оцінка рівня, внутрішніх і зовнішніх загроз економічної безпеки підприємства (на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»)

Складовими економічної безпеки є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека. Макроекономічна безпека – це стан економіки, при якому досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій. Фінансова безпека – це такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Фінансова безпека ТОВ "Вознесенський коньячний завод", у свою чергу, містить такі складові:

– бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів;

– валютна безпека – це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках;

– грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення;

– боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи;

– безпека страхового ринку – це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування;

– безпека фондового ринку – це оптимальний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому. Зовнішньоекономічна безпека

– це такий стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків

держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активної участі у світовому розподілі праці [32, с.45].

Інвестиційна безпека – це такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів. Науково-технологічна безпека – це такий стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити належне функціонування національної економіки, достатнє для досягнення та підтримки конкурентоздатності вітчизняної продукції, а також гарантування державної незалежності за рахунок власних інтелектуальних і технологічних ресурсів [18, с.27].

Оцінка рівня економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" є важливим етапом у процесі управління економічними ризиками та загрозами. Правильна та своєчасна оцінка дозволяє не лише виявити потенційні слабкі місця в системі безпеки, а й розробити ефективні заходи для їх усунення. В умовах змінної економічної ситуації та високої конкуренції, підприємства повинні постійно проводити оцінку своєї економічної безпеки для підтримки фінансової стабільності, конкурентоспроможності та здатності до адаптації.

Одним із основних методів оцінки є використання кількісних інструментів, таких як фінансові показники, які дозволяють визначити ліквідність, платоспроможність та рентабельність підприємства. Ліквідність оцінюється за допомогою коефіцієнтів поточної та швидкої ліквідності, які показують, чи здатне підприємство своєчасно виконувати зобов'язання. Платоспроможність підприємства, в свою чергу, визначається за допомогою коефіцієнтів власного капіталу та боргового навантаження, що відображають здатність підприємства підтримувати стабільне фінансове становище в довгостроковій перспективі. Рентабельність, як важливий фінансовий показник, дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів підприємства та його здатність отримувати

прибуток від основної діяльності. Для комплексної оцінки економічної безпеки також використовуються показники фінансової стійкості, які допомагають визначити, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал та чи є загроза його фінансовій незалежності в разі несприятливих економічних умов [12, с.69].

Однак оцінка рівня економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" не обмежується лише фінансовими показниками. Важливу роль відіграють також якісні методи оцінки, зокрема експертні оцінки, SWOT-аналіз, який дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості та загрози, що можуть вплинути на його економічну безпеку. За допомогою таких методів можна більш глибоко зрозуміти не тільки поточний стан підприємства, але й прогнозувати його розвиток, враховуючи можливі зміни в зовнішньому середовищі [12, с.56].

Інтеграція кількісних і якісних методів дозволяє сформувати більш об'єктивну картину економічної безпеки на ТОВ "Вознесенський коньячний завод", що сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень. Так, аналіз ризиків є важливою складовою частиною оцінки, оскільки дозволяє виявити потенційні загрози, з якими підприємство може зіткнутися, та розробити стратегії мінімізації цих ризиків. Зовнішні фактори, такі як зміни в економічній ситуації, політична нестабільність, конкурентне середовище та інші глобальні виклики, безумовно, можуть суттєво впливати на рівень економічної безпеки підприємства, тому важливо постійно відстежувати такі зміни і адаптувати стратегії підприємства [15, с.77].

Особливу увагу слід приділяти оцінці інноваційної активності та кадрової безпеки, оскільки ці фактори є визначальними для довгострокового розвитку підприємства. Інноваційна активність підприємства, оцінювана через рівень впровадження нових технологій, продуктів та послуг, безпосередньо впливає на його здатність адаптуватися до змін та зберігати конкурентні переваги. Кадрова безпека, що включає стабільність трудових відносин, рівень кваліфікації та мотивації працівників, також є критичним аспектом, оскільки ефективно

управління людськими ресурсами є основою для досягнення високих результатів у діяльності ТОВ "Вознесенський коньячний завод".

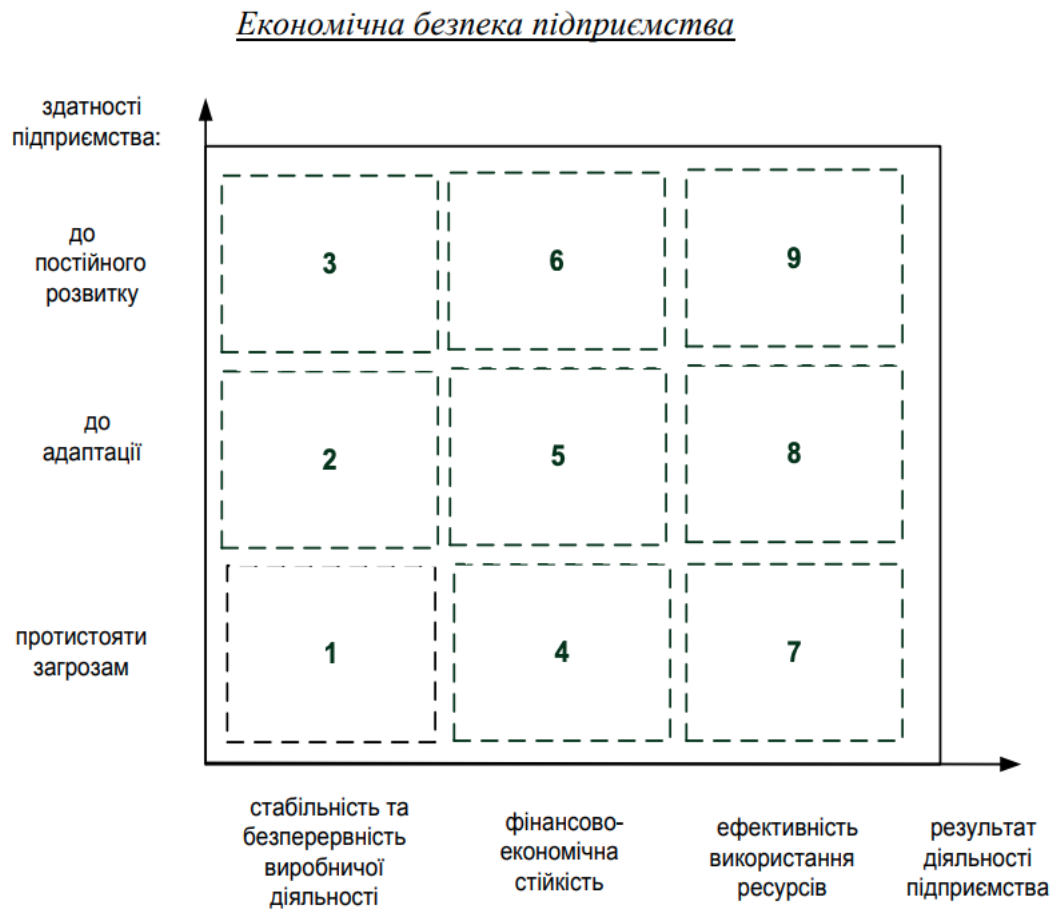

Рис. 2.1 Економічна безпека ТОВ "Вознесенський коньячний завод"

Для того щоб оцінити рівень економічної безпеки на ТОВ "Вознесенський коньячний завод", необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає не тільки фінансові показники, а й аналіз факторів зовнішнього і внутрішнього середовища [15, с.82]. Таким чином, порівняння результатів оцінки з середньогалузевими показниками дозволяє підприємству зрозуміти своє місце на ринку, визначити наявні загрози та можливості, а також скоригувати свою стратегію з метою зміцнення економічної безпеки.

Проведення регулярної оцінки економічної безпеки підприємства дозволяє вчасно виявляти проблемні зони та вжити необхідних заходів для їх усунення,

що є ключовим фактором для забезпечення стабільності та сталого розвитку організації в умовах сучасної економічної конкуренції [11, с.65].

В умовах ринкової системи господарювання, а також докорінних суспільних, соціально-економічних, політичних та інших змін в країні, рівень сприятливості економіко-правового середовища підприємництва значно відрізняється за регіонами країни, а також на галузевому рівні. Це унеможлиблює формування ефективної системи забезпечення економічної безпеки країни. Для цього стають необхідними: - здійснення ранжування регіонів країни та визначення переліку з них тих, які характеризуються критично низьким рівнем економічної безпеки; Економічна безпека підприємства - розробка пріоритетних заходів зміцнення економічної безпеки, зокрема в умовах обмеженості ресурсів; - забезпечення моніторингу та проведення оцінки ефективності заходів, спрямованих на підвищення рівня економічної безпеки підприємництва регіонів з критичним рівнем. Надмірна адміністративна і фінансова централізація влади та жорстка адміністративна ієрархія об'єктивно знижують стимулювання ефективного розвитку регіональних економік. З метою вирівнювання засад економічної безпеки підприємництва територій країни та її соціально-економічних систем в економічно розвинених країнах (приклад США, Канади реалізуються відповідні заходи, спрямовані на посилення участі держави у виробничо-господарській та підприємницькій діяльності; здійснення бюджетного субсидування і кредитування, державних замовлень; удосконалення податкової політики; поліпшення правового регулювання; посилення адміністративного контролю; цільове бюджетне фінансування розвитку окремих секторів місцевої економіки (особливо капіталомістких та низькодохідних).

Системний підхід до оцінки економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" передбачає вивчення кожного її структурного елемента, якими є множина окремих функціональних складових, що знаходяться у взаємозв'язку між собою та утворюють своєрідну цілісність. Важливим

завданням при цьому є визначення номенклатури складових та їх місце в структурі економічної безпеки.

На сьогодні питанням класифікації функціональних складових економічної безпеки підприємства присвячена значна кількість наукових робіт, причому загальною їх характеристикою є виокремлення нових, додаткових складових безпеки. При такому підході втрачається можливість упорядкування складових в єдину гармонійну багаторівневу систему [11, с.48].

Категорія «економічна безпека» нерозривно пов'язана з поняттям «загроза». Тому ієрархічну структуру економічної безпеки підприємства доцільно будувати на основі ієрархічної системи загроз. З цією метою розглянемо існуючі класифікації загроз.

Класифікація економічних загроз поділяє загрози за ступенем імовірності їх настання, при чому поділяє загрози на явні та приховані, – на реальні та малоімовірні, - на невірогідні, маловірогідні, вірогідні та цілком вірогідні [11, с.49].

За можливістю прогнозування виділяють прогнозовані та непрогнозовані загрози. Достатньо поширеною є класифікація економічних загроз за ступенем тяжкості спричинених ними наслідків (ваги кризи виробництва) або величиною завданого (очікуваного) збитку. Так, в загрози поділяються на дуже небезпечні, небезпечні та мало небезпечні. Близькою є класифікація загроз за рівнем небезпеки, запропонована в [11], де загрози розділена на допустимі та недопустимі.

У залежності від видів або величини збитків виділяє загрози, реалізація яких несе прямий збиток та загрози, реалізація яких призводить до втраченої вигоди, а – дуже збиткові, збиткові та беззбиткові загрози. Разом з тим, за видом збитків виділяє матеріальні, морально-психологічні, соціальні, юридичні та інші загрози.

У залежності від ступеня розвитку загроз відрізняються загрози на стадії виникнення, експансії, стабілізації та ліквідації.

За ступенем подолання наслідків впливу на діяльність підприємства автор пропонує виділяти відновлювальні та непоправні загрози.

Залежно від об'єкта посягань економічні загрози поділяються на інформаційні, фінансові, персоналу та діловому реноме фірми, а також на загрози трудовим, матеріальним, фінансовим та інформаційним ресурсам [11, с.52].

Також загрози класифікуються за сферами життєдіяльності ТОВ "Вознесенський коньячний завод" на виробничі, кадрові, технологічні, фінансові, інформаційні, технічні та рівень організаційної структури; в роботі за сферою дії загроз - фінансові, виробничі, технологічні, соціальні, інформаційні тощо. В загрози класифіковано за сферою їх виникнення на економічні, соціальні, правові, організаційні, інформаційні, екологічні, технічні, кримінальні; - за природою виникнення (політичні, економічні, техногенні, правові, кримінальні, екологічні, конкурентні та контрагентські); - за сутністю (змістом) загроз (економічні, соціально-психологічні, фізичні, технологічні, екологічні, правові, адміністративні, інформаційні).

За впливом на стадії підприємницької діяльності загрози поділяються на стадії створення фірми та її функціонування. Своєю чергою, загрози на стадії функціонування фірми поділяються на загрози, що виникають на підготовчому, виробничому та заключному етапах [20, с.97].

За тривалістю дії загроз їх поділяють наступним чином: на постійні та тимчасові; а автори – на довгострокові, середньострокові та короткострокові.

За характером відповідальності суб'єктів, діяльність яких може кваліфікуватися як посягання на економічну безпеку підприємницької діяльності в роботі виділяються загрози, у результаті реалізації яких до осіб, що їх здійснюють, можуть бути застосовані норми цивільно-правової відповідальності та кримінальної.

Запропонована класифікація загроз в залежності від можливості їх запобігання, за якою виділяються форс-мажорні та не форс-мажорні загрози.

За ознакою систематичності прояву загрози поділяються на систематичні та несистематичні.

Виділяють також класифікацію за характером впливу, зокрема в розглядаються прямі та непрямі загрози економічній безпеці.

Залежно від функціональної спрямованості виокремлюються загрози для кожної складової економічної безпеки. Таким чином, автор наводить загрози фінансово-економічній, інтелектуально-кадровій, інституційно-правовій, інформаційній, техніко-технологічній та силовій складовій економічної безпеки підприємства [13, с.43].

Було враховано особливості господарювання підприємств у сучасних ринкових умовах та розділено економічні загрози безпосередньо підприємству та економічні загрози власникам корпоративних прав на нього. Проте, недоліком такої класифікації, на наш погляд, є те що серед стейкхолдерів підприємства враховує лише інтереси його власників, «відсікаючи» інші групи зацікавлених осіб господарюючого суб'єкта, які також можуть мати загрози при взаємодії з цим підприємством. Тому вважаємо доцільним загрози економічній безпеці підприємства за об'єктами посягань розглядати в розрізі самого підприємства та його стейкхолдерів, якими є держава, органи місцевої влади, власники, менеджери різних рівнів, працівники, дебітори, кредитори, інвестори і т.п [11, с.63].

Своєю чергою, економічні загрози стейкхолдерам ТОВ "Вознесенський коньячний завод" запропоновано розглядати як окрему систему. При побудові багаторівневої класифікації таких загроз, перш за все враховується їх належність до цього підприємства, згідно якої вони поділяються на загрози внутрішнім стейкхолдерам (працівникам і менеджерам різних рівнів) та зовнішнім (державі, акціонерам, кредиторам, інвесторам, дебіторам тощо). Зовнішні стейкхолдери, своєю чергою, можуть поділятися за рівнями віддаленості від самого підприємства, а саме зовнішні стейкхолдери першого, другого, третього і т.д. рівня (рис. 2.2.)

Рис. 2.2. Загрози стейкхолдерам ТОВ "Вознесенський коньячний завод"

В залежності від того, чим або ким були викликані загрози економічній безпеці ТОВ "Вознесенський коньячний завод", тобто за ознакою відношення до джерела загроз та враховуючи напрямок дії загроз, класифікуємо їх на: загрози дії третіх сил, які викликані цілеспрямованими діями певних осіб (конкурентів, постачальників, рейдерів тощо), та загрози діяльності та обставин, що є результатом неефективної діяльності підприємства, зривами виробництва, низьким рівнем техніки, технологій або результатом обставин, які склалися, у тому числі форс-мажорних [40, с.150]. Виходячи з того, що деякі загрози можуть бути викликані як діями третіх сил, так і результатами діяльності або збігом обставин, було створено групу змішаних загроз. До останнього виду загроз можна віднести загрози ринковому стану підприємства, які можуть проявлятися у вигляді цілеспрямованих дій конкурентів, направлених на захоплення ринку, поява товару-субституту на ринку, спад попиту на продукцію, зниження конкурентоспроможності продукції тощо.

Серед загроз економічній безпеці ТОВ "Вознесенський коньячний завод" за ознакою віддаленості часу їх настання доцільно відрізнити поточні (що вже настали, або настануть найближчим часом) та відкладені (відтерміновані).

Вважаємо доцільним введення ще однієї класифікаційної ознаки загроз - за формами прояву. З такою ознакою відрізняються кількісні загрози (пов'язані з недосягненням або погіршенням показників діяльності підприємства порівняно з встановленими нормативами) та якісні загрози (пов'язані з якісними змінами у розвитку підприємства, зокрема банкрутство, корпоративні конфлікти, обвал ринку, заморожування банківських рахунків) [32,с.89].

Якісні загрози мають ймовірнісний характер та можуть оцінюватись з використанням теорії ризику. Але ризик є основою підприємницької діяльності, тому не усі ризики є загрозами для безпеки підприємства. На нашу думку, лише ризики, пов'язані з якісними загрозами, повинні враховуватись під час оцінки економічної безпеки підприємства [21, с.43].

Виходячи з економічної сутності категорії «загроза економічній безпеці підприємства» можна зробити висновок, що загроза має вплив на результати діяльності підприємства, тому пропонуємо класифікацію загроз за ознакою їх впливу на економічний результат діяльності підприємства. Узагальнену класифікацію загроз наведено на рис. 2.3.

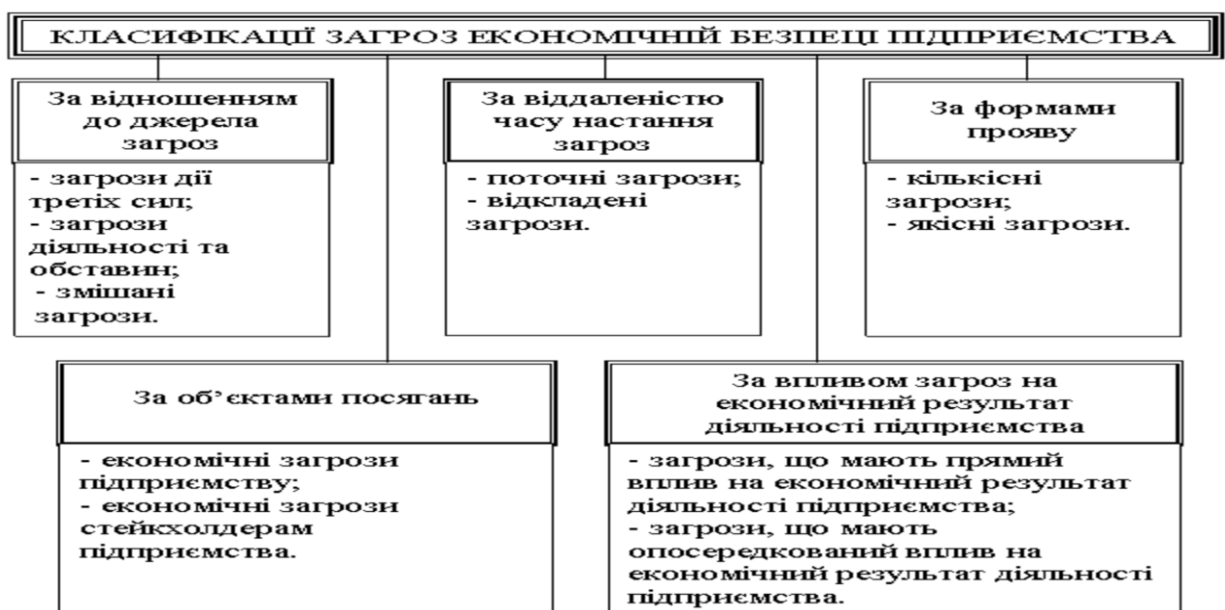

Рис. 2.3. Класифікація загроз економічній безпеці

Для відповідності загроз видам безпеки необхідно розробити ієрархічну їх класифікацію, поєднуючи декілька класифікаційних ознак.

Враховуючи недоліки та переваги існуючих класифікацій загроз економічній безпеці підприємства, з метою узгодженості цих класифікацій, розроблено багаторівневу ієрархічну систему загроз, на основі якої можна було б розробити структуру економічної безпеки підприємства (рис. 2.4).

Як видно на рис. 2.4., на першому рівні класифіковано загрози за сферою походження - загрози, що виникають у процесі звичайної діяльності підприємства, репутаційні загрози та загрози зовнішнього тиску.

Рис. 2.4. Загрози економічній безпеці

Вплив корпоративних економічних інтересів на економічну безпеку ТОВ "Вознесенський коньячний завод" є складним та багатогранним явищем, яке вимагає системного підходу та вдосконалених методів діагностики. У даному

підрозділі розглядається методика та інструментарій діагностики впливу корпоративних економічних інтересів на економічну безпеку підприємства.

1. Методи аналізу корпоративних економічних інтересів:

1.1. Фінансовий аналіз: Включає оцінку фінансових показників підприємства, аналіз прибутковості, ліквідності та фінансового стану.

1.2. Стратегічний аналіз: Розглядає стратегічні рішення та напрямки розвитку підприємства, визначає їхній відповідність корпоративним інтересам.

2. Оцінка впливу на економічну безпеку:

2.1. Ризик-орієнтований аналіз: Визначення ризиків, які можуть виникнути внаслідок несумісності корпоративних інтересів та цілей економічної безпеки.

2.2. Аналіз витрат та інвестицій: Визначення економічних наслідків реалізації корпоративних інтересів та їхній вплив на стійкість фінансово-економічної системи підприємства.

3. Визначення ключових показників діагностики:

3.1. Баланс корпоративних інтересів: Встановлення гармонії між фінансовими, соціальними та стратегічними аспектами корпоративної діяльності.

3.2. Показники сталого розвитку: Аналіз впливу корпоративних інтересів на сталість та екологічну придатність підприємства.

4. Методи вдосконалення корпоративних інтересів:

4.1. Стратегічне планування: Розробка стратегій, спрямованих на забезпечення відповідності корпоративних інтересів цілям економічної безпеки.

4.2. Корпоративна соціальна відповідальність: Впровадження політик та програм, що сприяють збалансованому розвитку і задоволенню потреб різних зацікавлених сторін.

Діагностика впливу корпоративних економічних інтересів на економічну безпеку підприємства включає в себе інтеграцію різноманітних інструментів та аналітичних підходів, що дозволяють не лише виявити проблемні питання, але й розробити ефективні стратегії для їхнього вирішення [5, с.111].

На рівень економічної безпеки підприємства впливають різноманітні чинники. Чинники економічної безпеки підприємства різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак, є загальні типові чинники, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності й галузі виробництва. Це безпосередні чинники виробництва, стабільний попит на продукцію, надійність постачальників, зовнішня конкуренція, надійний захист комерційної таємниці, компетентність керівництва підприємства.

Безпосередні чинники виробництва – це основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва. Сюди зараховують: розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, доступність їх використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їхній освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання; соціально економічна інфраструктура і рівень забезпечення населення [5, с.112].

Стабільний попит на продукцію – чинник, який відіграє також важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку виробництва. Він охоплює: укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами; рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється; якісно-гарантійні показники виробів; обґрунтовані прогнози стабільності ринку щодо певного виду продукції; державне та регіональне замовлення на виготовлену продукцію.

Надійність постачальників, насамперед постачальників основної сировини і матеріалів. Для цього потрібно мати довготермінові договори на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни поставки і показники якості; знати можливості постачальників і не допускати монополізації в їх поставках. Практика показує, що потрібно мати 3–4 і більше постачальників сировини і матеріалів, що гарантує ведення цінової політики на сировину, матеріали і комплектуючі [7, с. 13].

Зовнішня конкуренція на продукцію, яка йде на експорт. Продукція має відповідати міжнародним стандартам; за якісними показниками і сервісним

обслуговуванням бути конкурентоспроможною; мати обґрунтовану прогностичну перспективу; бути конкурентоспроможною щодо продукції, яка імпортується, з метою скорочення ввезення в Україну продукції, що може виготовлятися своїми підприємствами.

Надійний захист комерційної таємниці. Держава повинна гарантувати таємницю на науковотехнічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноухау, в тому числі й комерційні таємниці. Підприємство, у свою чергу, має дбати про захист комерційної таємниці своєї фірми, технічне переоснащення охоронних систем і захист від розповсюдження інформації, яка компрометує фірму чи її працівників [22, с.76].

Компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на належний рівень економічної безпеки підприємства, це високий професіоналізм керівництва і команди менеджерів (висококваліфіковані кадри; система підготовки і форми навчання кадрів; створення для кадрів відповідних виробничих і соціальних умов).

З одного боку, фінансова безпека сприймається як стан (з огляду на фінансовий характер поняття – фінансовий стан) суб'єкта підприємництва, з іншого – як здатність (що прямо пов'язує дане поняття із функціонуванням, діяльністю). У першому випадку (як фінансовий стан) фінансова безпека сприймається статично та звужено. Статичність полягає у тому, що оцінка фінансового стану завжди провадиться для певного моменту часу, тобто дискретно, статично [26, с.92]. Оскільки фінансова безпека є різновидом фінансового стану, при якому досягається безпечне та ефективно функціонування суб'єкта підприємництва, то фінансова безпека є більш вузьким поняттям, ніж фінансовий стан. У другому випадку фінансова безпека пов'язується із здатністю (яка виникає під час функціонування), що надає поняттю динамічного характеру та значно розширює його межі, оскільки здатність по відношенню до функціонування носить потенційний характер.

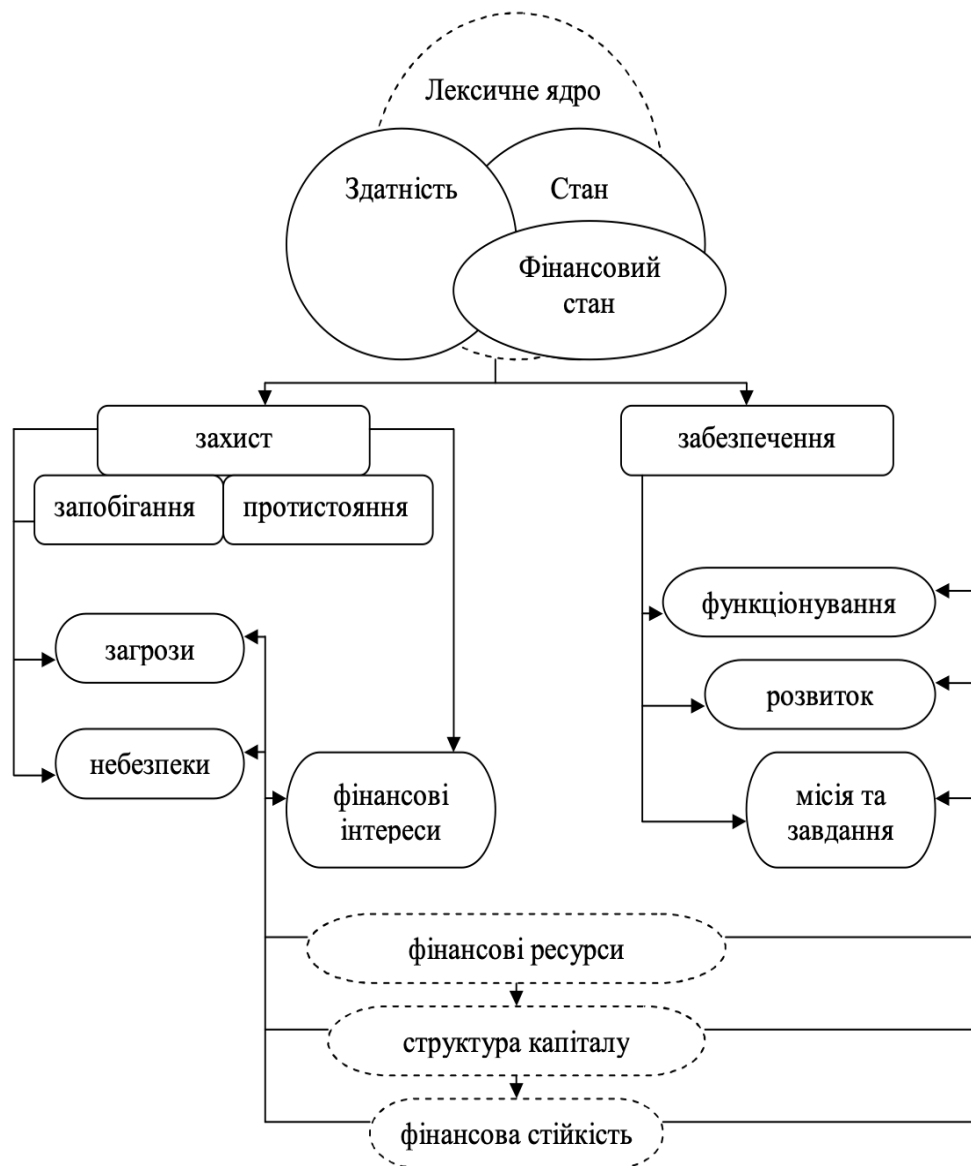

Рис. 2.5. Логіка побудови поняття фінансова безпека підприємства

Емпіричний об'єкт поняття, як правило, не вирізняється, однак широко представлено зв'язки, що поєднують лексичне ядро поняття з емпіричними об'єктами інших понять. За напрямками зв'язків можна виокремити два підходи: ресурсний (оскільки фінансова безпека стосується використання ресурсів підприємства) та управлінський (оскільки мається на увазі реалізація функцій управління) [34, с.101].

Ресурсний підхід споріднює дане поняття із ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства і фактично прив'язує досягнення фінансової безпеки до підвищення ділової активності та рентабельності діяльності суб'єкта господарювання. Управлінський підхід визначає необхідність забезпечення

сталості функціонування/ розвитку підприємства, що надає певних паралелей із тактикою управління. Зазначимо, що управлінський підхід є більш широким, ніж ресурсний, оскільки, в межах управлінського підходу здійснюється в тому числі і управління ресурсами, а ресурсний підхід реалізується через управління ресурсами [12, с.59].

Відносини, які стосуються емпіричного об'єкта поняття також сконцентровано у двох напрямках: відносини захисту (запобігання, протистояння) економічних інтересів, від небезпек, загроз, тощо та відносини забезпечення (економічних інтересів, функціонування, розвитку тощо). Таким чином, за результатами семантичного аналізу можна утворити низку формулювань поняття фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

Стосовно формулювання поняття механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва зустрічаються наступні думки:

- це сукупність послідовних дій на підприємстві з приводу управління інформаційними потоками захищеності та збереження, а також контроль з боку керівництва та держави за дотриманням чинного законодавства України в процесі взаємозв'язків між посередниками, постачальниками, органами державної влади з врахуванням впливу зовнішніх факторів та плинності часу

- це сукупність основних елементів дії на процес розробки і реалізації управлінських рішень щодо забезпечення захисту його фінансових інтересів від різних загроз ;

- це сукупність органів управління всіх рівнів підприємства, що діє на базі нормативно-правових документів, технічних засобів забезпечення процесу управління, організація формальних і неформальних взаємин між внутрішніми суб'єктами управління в процесі планування та проведення заходів щодо протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам і ризикам, а також взаємин із зовнішніми організаціями .

Суттєві відмінності пропонованих визначень від сутності поняття «механізму» не дають можливості прийняти зазначені визначення як остаточні. Формулювання поняття фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта

підприємництва, виходячи з результатів семантичного аналізу його складових, може бути сформульоване наступним чином:

-це система методів, важелів, інструментів, способів функціонування суб'єкта підприємницької діяльності, за якого стало забезпечуються його фінансові інтереси. При такому формулюванні фінансовий механізм фінансової безпеки розуміється як об'єктивно існуюче, властиве суб'єкту підприємництва, динамічне системне утворення, яке можна використати для здійснення впливу на його розвиток при забезпеченні сталих параметрів цього розвитку. Умови існування суб'єкта підприємництва, існування зовнішніх та внутрішніх загроз при цьому не обумовлюються, однак за умовчанням сталість має бути досягнута і в умовах небезпек та загроз;

-це система фінансових методів, важелів, інструментів, способів досягнення такого фінансового стану суб'єкта підприємництва, який характеризується стійкістю до зовнішніх та внутрішніх небезпек та загроз. При такому розумінні фінансовий механізм фінансової безпеки розуміється як суб'єктивно-об'єктивна, статична система ієрархічно співпорядкованих фінансових методів, інструментів тощо, що використовуються/ можуть бути використані для впливу на його функціонування/ розвиток. Зазначимо, що фінансова безпека суб'єкта підприємництва, як правило, не виокремлюється в самостійний об'єкт управління.

Таким чином, фінансовий механізм фінансової безпеки ТОВ "Вознесеньський коньячний завод" є комплексним поняттям, що має кілька ієрархічних рівнів прояву сутності, які можуть бути організовані в залежності від цілей та напрямів подальших досліджень [14, с.65].

2.3. Проблеми та бар'єри у забезпеченні економічної безпеки (на прикладі ТОВ «Вознесеньський коньячний завод»)

Забезпечення економічної безпеки ТОВ "Вознесеньський коньячний завод" є складним і багатогранним процесом, який включає в себе не лише управлінські

та фінансові аспекти, а й соціальні, кадрові та технологічні складові. Водночас на шляху до досягнення високого рівня економічної безпеки стоїть низка проблем і бар'єрів, які можуть значно ускладнити цей процес або навіть поставити під загрозу стабільність і розвиток підприємства.

Однією з основних проблем на ТОВ "Вознесенський коньячний завод" є відсутність єдиної концепції і стратегії економічної безпеки. У багатьох підприємствах, особливо серед малих і середніх, не існує чітко визначеної стратегії управління економічною безпекою, що призводить до фрагментованого підходу до цього питання. Часто економічна безпека розглядається лише через призму фінансових ризиків, без врахування соціальних, кадрових, інформаційних та інших факторів, що також можуть суттєво вплинути на стабільність і розвиток компанії. Такий підхід є недосконалим і не дозволяє забезпечити комплексну захищеність підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Неадекватне фінансування системи економічної безпеки є ще однією суттєвою проблемою. Часто підприємства обмежуються мінімальними витратами на заходи щодо забезпечення економічної безпеки, вважаючи це непотрібною розкішшю або витратами, які можна відкласти. Така економія може обернутися великими втратами в майбутньому, якщо не будуть вжиті належні заходи для захисту від потенційних ризиків. Підприємства можуть недооцінювати важливість інвестицій у впровадження сучасних технологій безпеки, навчання персоналу, а також розробку систем моніторингу та управління ризиками [10, с.90].

Інформаційна безпека також є важливим бар'єром для забезпечення економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод". В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та зростання обсягів інформації, яку зберігають та обробляють компанії, захист інформаційних ресурсів стає все більш актуальним. Недосконала система захисту даних, відсутність належного контролю за обігом інформації всередині компанії та недооцінка потенційних загроз у сфері кібербезпеки можуть призвести до витоку конфіденційної

інформації, фінансових збитків та репутаційних втрат. Особливо це стосується підприємств, які працюють із великими обсягами даних або володіють інтелектуальною власністю, що становить значну цінність [10, с.92].

Ще однією серйозною проблемою є недосконалість законодавчої та регуляторної бази. В Україні, як і в багатьох інших країнах, законодавство, що регулює питання економічної безпеки підприємств, не завжди є достатньо чітким і стійким до змін. Часті зміни в податковому, трудовому та інших видах законодавства можуть призвести до правових невизначеностей, які ускладнюють управління економічною безпекою підприємства. Такі нестабільності створюють додаткові ризики для бізнесу, оскільки підприємства змушені постійно адаптуватися до нових нормативно-правових вимог, що вимагає значних витрат часу і ресурсів.

Зовнішні економічні та політичні загрози є важливими бар'єрами на шляху забезпечення економічної безпеки підприємства, особливо для тих компаній, які активно працюють на міжнародних ринках. Зміни у міжнародній економічній ситуації, політичні кризи, санкції та інші зовнішні фактори можуть суттєво вплинути на фінансову стабільність підприємства. Для багатьох українських підприємств, які мають зв'язки з країнами ЄС, США або іншими партнерами, економічні санкції та політична нестабільність можуть стати серйозними перешкодами для нормальної діяльності, що потребує відповідних стратегій і заходів для мінімізації таких ризиків [10, с.93].

Також психологічний бар'єр є важливою складовою проблем у забезпеченні економічної безпеки. Часто на підприємствах не приділяють достатньої уваги розумінню важливості економічної безпеки для всіх рівнів управлінського персоналу. Менеджери можуть не бути достатньо обізнаними з основами економічної безпеки або не розглядати це питання як пріоритетне. Така ситуація може призвести до того, що питання економічної безпеки буде відкладатися на другий план, а в разі виникнення кризової ситуації підприємство не зможе швидко адаптуватися до нових умов або ефективно реагувати на загрози.

Недостатня кваліфікація та мотивація персоналу є ще однією важливою проблемою. Підвищення рівня економічної безпеки вимагає від працівників підприємства знань у різних сферах — від фінансового менеджменту до інформаційної безпеки. Якщо підприємство не інвестує в навчання своїх співробітників і не забезпечує належної мотивації, це може призвести до помилок у прийнятті управлінських рішень, неефективного управління ресурсами або несанкціонованого доступу до важливої інформації [11, с.43].

І, нарешті, відсутність ефективного моніторингу та аналізу ризиків є однією з найбільших перешкод для забезпечення економічної безпеки. Підприємства, які не мають належної системи моніторингу та аналізу ризиків, не можуть своєчасно виявляти загрози, що виникають як з боку внутрішнього середовища, так і з боку зовнішніх факторів. Це робить підприємства вразливими до несподіваних кризових ситуацій, які можуть мати серйозні наслідки для їх стабільності.

Таким чином, забезпечення економічної безпеки підприємств стикається з численними бар'єрами та проблемами, які вимагають комплексного підходу до вирішення. Проблеми відсутності стратегії, фінансових ресурсів, недостатнього рівня кваліфікації персоналу, зовнішніх загроз та інших факторів можуть значно ускладнити підтримку стабільності підприємства. Тому важливо розробляти гнучкі та адаптивні системи управління економічною безпекою, здатні реагувати на зміни в умовах бізнес-середовища та мінімізувати можливі ризики [10, с.95].

Для ефективного забезпечення економічної безпеки на ТОВ "Вознесенський коньячний завод" необхідно не тільки усувати існуючі бар'єри, але й передбачати потенційні загрози, які можуть виникнути в майбутньому. Ось чому важливим елементом є постійний моніторинг та прогнозування ризиків, що дозволяє підприємствам своєчасно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Одним із бар'єрів, що знижує ефективність управління економічною безпекою, є недосконала система внутрішнього контролю. На багатьох

підприємствах, особливо в малому та середньому бізнесі, контроль за фінансовими та операційними процесами є недостатньо розвиненим або має низький рівень автоматизації. Це призводить до можливих зловживань, шахрайства, несанкціонованих витрат та інших порушень, що значно знижує рівень безпеки компанії. Відсутність надійної системи внутрішнього аудиту і контролю ускладнює виявлення порушень на ранніх стадіях і дозволяє порушникам маніпулювати даними або використовувати компанію для своїх інтересів.

Ще однією проблемою є неповна інтеграція системи економічної безпеки в загальну стратегію підприємства. У деяких випадках економічна безпека сприймається як окремий блок, що не завжди співпрацює з іншими напрямками діяльності підприємства. Наприклад, стратегії розвитку бізнесу, управління персоналом, маркетингу, логістики та фінансів можуть не мати достатнього взаємозв'язку з політикою безпеки. Така фрагментація часто призводить до недоцільного використання ресурсів, а також до того, що ризики у різних сферах діяльності підприємства не відстежуються в комплексі, що значно знижує ефективність заходів безпеки [11, с.95].

Застарілі технології та обладнання — ще один серйозний бар'єр, який може заважати забезпеченню економічної безпеки підприємства. З огляду на швидкий розвиток інформаційних технологій, сучасні підприємства повинні інвестувати у нові рішення для автоматизації управління, захисту даних, аналізу ризиків та моніторингу ситуації. Якщо підприємство продовжує використовувати застаріле обладнання або програмне забезпечення, це робить його вразливим до кіберзагроз, збільшує ймовірність технічних помилок і значно ускладнює адаптацію до нових умов. Крім того, відсутність інвестицій в інноваційні рішення для оптимізації операційних процесів може привести до втрати конкурентоспроможності, що також негативно позначиться на економічній безпеці.

Не менш важливим є недостатнє взаєморозуміння між керівництвом і співробітниками з питань економічної безпеки. Чим менше працівники

усвідомлюють важливість цієї теми, тим менша ймовірність того, що вони будуть дотримуватися необхідних стандартів безпеки, розуміти, як діяти в разі виникнення ризиків чи загроз. Це особливо важливо для підприємств, де велика частина операційної діяльності залежить від людського фактору, наприклад, у банківському секторі або на підприємствах, що займаються обробкою чутливої інформації.

У цьому контексті також важливо відзначити бар'єри, що виникають через недостатню мотивацію персоналу до дотримання стандартів економічної безпеки. Працівники, які не зацікавлені у дотриманні процедур безпеки, можуть бути менш обачними при роботі з фінансовими документами, даними клієнтів, а також при здійсненні операцій, що може призвести до помилок чи навіть шахрайства. Тому необхідно створювати систему мотивації та заохочення, яка б стимулювала співробітників до дотримання правил безпеки та брала б до уваги їхню відповідальність за підтримання стабільності підприємства [12, с.63].

Проблеми комунікації та координації між різними підрозділами підприємства також можуть стати серйозним бар'єром на шляху до досягнення економічної безпеки. Якщо в організації відсутня чітка комунікація між відділами, що відповідають за фінанси, ІТ, юридичну службу, кадри та інші важливі сфери діяльності, зростає ймовірність того, що критичні загрози залишаться непоміченими або не будуть належним чином оцінені. Координація дій у межах компанії повинна бути безперервною, щоб вчасно реагувати на будь-які зміни, що можуть вплинути на безпеку.

Нарешті, не можна не згадати про недостатню увагу до стратегічного планування в умовах змінюваного зовнішнього середовища. Уряди, органи державної влади та міжнародні організації постійно змінюють законодавчу та економічну політику, що може істотно впливати на діяльність підприємств. Якщо компанія не проводить системного стратегічного аналізу та не враховує потенційних змін у законодавстві чи економічних умовах, це може стати серйозною загрозою для її економічної безпеки. Ось чому важливо мати в

підприємстві аналітичні підрозділи або залучати зовнішніх експертів для моніторингу таких змін і прогнозування їхнього впливу на бізнес [12, с.53].

Таким чином, на шляху забезпечення економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" виникають різноманітні проблеми та бар'єри, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Їх усунення потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення управлінських систем, інвестування в нові технології, розвиток кадрового потенціалу, покращення внутрішньої комунікації та стратегічне планування. Лише в такому разі підприємство зможе досягти високого рівня економічної безпеки та забезпечити свою стійкість і конкурентоспроможність на довгострокову перспективу.

Висновки до розділу 2

Аналіз та оцінка стану економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" є важливим етапом для виявлення потенційних загроз та ризиків, що можуть суттєво вплинути на їх фінансову стабільність і розвиток. Виявлення слабких місць у діяльності підприємства дозволяє своєчасно коригувати стратегію та запобігти серйозним фінансовим втратам. Тому систематична оцінка економічної безпеки є необхідною для забезпечення довгострокової стабільності підприємства, особливо в умовах високої конкуренції та змінюваного економічного середовища.

Загалом, ефективний підхід до оцінки економічної безпеки передбачає використання різноманітних методів та інструментів, що дозволяють комплексно аналізувати як фінансові показники (ліквідність, платоспроможність, рентабельність, боргове навантаження), так і не фінансові аспекти, такі як кадрова безпека, інформаційна безпека, технологічний розвиток тощо. Таке поєднання дозволяє побудувати більш обґрунтовану картину загального стану безпеки підприємства, а також ідентифікувати не тільки поточні проблеми, а й потенційні загрози, з якими може стикнутися ТОВ "Вознесенський коньячний завод" в майбутньому.

Окремо слід зазначити важливість аналізу зовнішніх факторів, таких як зміни в економічному, політичному та правовому середовищі. Вони можуть істотно вплинути на діяльність підприємства та його здатність підтримувати стабільний рівень безпеки. Оцінка зовнішніх загроз, таких як економічні кризи, зміни в законодавстві, міжнародні санкції чи політична нестабільність, дозволяє підприємствам своєчасно коригувати свої стратегії та адаптуватися до нових умов.

Найбільшими бар'єрами на шляху до забезпечення належного рівня економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" є недостатнє фінансування системи безпеки, використання застарілих технологій, відсутність або слабка інтеграція економічної безпеки в загальну стратегію підприємства, а також низький рівень кваліфікації персоналу. Ці проблеми значно ускладнюють здатність підприємства ефективно управляти ризиками та реагувати на загрози, що виникають. Багато підприємств також не приділяють належної уваги необхідності оновлення своїх технологій і програмних засобів для забезпечення ефективного моніторингу та захисту від кіберзагроз.

Іншою важливою проблемою є відсутність чіткої стратегії економічної безпеки, яка б узгоджувалась із загальними цілями підприємства. Часто економічна безпека не є частиною стратегічного управління, і підприємства не мають чітко визначеного плану щодо захисту своїх фінансових, інформаційних та людських ресурсів. Це може призвести до того, що важливі заходи безпеки вчасно не приймаються або залишаються недоцільними через відсутність комплексного підходу до їх розробки та впровадження.

Тому для досягнення високого рівня економічної безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод" повинні інтегрувати оцінку безпеки в загальний стратегічний процес і на постійній основі проводити моніторинг як внутрішніх, так і зовнішніх загроз. Це дозволить оперативно реагувати на зміни в середовищі та вчасно коригувати свої дії. Постійний моніторинг фінансових показників, інформаційної та технологічної безпеки, а також кадрового складу є важливою складовою для забезпечення комплексного підходу до економічної безпеки.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

3.1 Стратегії підвищення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Підвищення економічної безпеки суб'єктів господарювання є важливим елементом забезпечення їх сталого розвитку та конкурентоспроможності в умовах постійно змінюваного зовнішнього і внутрішнього середовища. Ризики, що виникають у процесі господарської діяльності, можуть серйозно вплинути на фінансову стабільність підприємства, тому розробка та впровадження ефективної стратегії економічної безпеки є необхідною умовою для забезпечення довгострокової стабільності та розвитку компанії. Стратегії підвищення економічної безпеки повинні враховувати як зовнішні загрози, так і внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства [31, с.46].

Один із ключових напрямків стратегічного управління економічною безпекою — це оцінка та мінімізація ризиків, що можуть виникнути в процесі господарської діяльності. Стратегії управління економічною безпекою повинні включати ретельний моніторинг як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Сюди відносяться фінансові, юридичні, організаційні, технологічні, кадрові, а також екологічні та соціальні ризики. Ризики, які виникають через зміни в економічному чи політичному середовищі, технологічні нововведення або коливання попиту на ринку, потребують регулярного аналізу та коригування стратегії підприємства [27, с.90].

Інвестування в інформаційні та технологічні рішення є ще одним важливим напрямом підвищення економічної безпеки. У сучасному світі значна частина загроз для економічної безпеки підприємств пов'язана з кіберризиками. Захист від хакерських атак, витоку конфіденційної інформації, а також забезпечення безпеки внутрішніх інформаційних систем є невід'ємною частиною стратегії економічної безпеки. Впровадження сучасних технологій для автоматизації управлінських процесів, збереження фінансових та виробничих даних, а також

постійне оновлення програмного забезпечення є необхідною умовою для забезпечення стабільної та безпечної роботи підприємства [23, с.74].

Формування ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту є важливим елементом стратегії підвищення економічної безпеки. Внутрішній контроль дозволяє своєчасно виявляти та усувати можливі зловживання, шахрайство або несанкційовані фінансові операції. Стратегія підвищення економічної безпеки має передбачати створення чіткої системи контролю на всіх етапах діяльності підприємства: від фінансового обліку до операційної діяльності. Також важливим елементом є залучення незалежних аудиторів для регулярного оцінювання фінансової діяльності підприємства та виявлення можливих порушень.

Підвищення кваліфікації та навчання персоналу — ще один ключовий аспект стратегічного управління економічною безпекою. Чим вища обізнаність співробітників щодо важливості економічної безпеки та їх участь у процесах зниження ризиків, тим ефективнішою буде загальна система безпеки підприємства. Всі працівники повинні бути навчені не лише основам корпоративної етики та законодавчих норм, але й розуміти, як їхня діяльність може впливати на фінансову стабільність підприємства. Це також стосується створення культури безпеки в компанії, коли кожен співробітник бере відповідальність за збереження ресурсів підприємства та дотримання стандартів безпеки [11, с.45].

Диверсифікація фінансових та виробничих потоків є ще одним важливим напрямом стратегії економічної безпеки. Для зниження ризиків, пов'язаних із коливаннями ринкових умов, підприємства повинні розробити стратегії, що дозволяють диверсифікувати джерела доходів та фінансування. Це може бути досягнуто через розширення асортименту продукції чи послуг, вихід на нові ринки або ж інвестиції в інноваційні проекти. Стратегічний підхід до диверсифікації дозволяє знижувати залежність від одного джерела доходу і зменшити вплив зовнішніх економічних чи політичних ризиків [12, с.55].

Одним із основних принципів забезпечення економічної безпеки є прогнозування та планування. Підприємства повинні мати чітко визначені стратегії на випадок зміни ринкової ситуації або у разі виникнення непередбачуваних подій, таких як економічні кризи, природні катастрофи або політичні зміни. Стратегія повинна включати розробку кризових планів, що дозволяють підприємствам адаптуватися до нових умов. Це також включає забезпечення достатньої фінансової резервної бази для швидкої реакції на можливі економічні труднощі.

Залучення зовнішніх консультантів і експертів для оцінки економічної безпеки також є важливою складовою стратегії. Зовнішні консультанти можуть надати підприємству об'єктивну оцінку стану безпеки, вказати на слабкі місця в управлінні ризиками та запропонувати ефективні стратегії для їх усунення. Це особливо важливо для підприємств, які не мають достатньо внутрішніх ресурсів або досвіду для комплексної оцінки економічних загроз [15, с.63].

Підвищення взаємодії з державними органами та іншими підприємствами також є важливим елементом стратегії економічної безпеки. Уряди та органи влади часто відіграють важливу роль у створенні стабільного економічного середовища для бізнесу. Підприємства повинні активно взаємодіяти з державними структурами для того, щоб ефективно реагувати на зміни в законодавстві, отримувати підтримку у разі необхідності, а також бути в курсі всіх важливих змін, які можуть вплинути на їх діяльність. Крім того, стратегія безпеки може включати створення альянсів з іншими підприємствами для спільного вирішення проблем та захисту від загроз.

Таким чином, для ефективного підвищення економічної безпеки підприємства необхідно застосовувати комплексний підхід, який включає в себе як внутрішні заходи (покращення контролю, підвищення кваліфікації персоналу, інвестування в нові технології), так і зовнішні стратегії (взаємодія з державою, диверсифікація фінансових потоків, прогнозування ризиків). Тільки таким чином підприємства можуть забезпечити свою стабільність,

конкурентоспроможність та здатність до адаптації в умовах змінюваного економічного середовища [19, с.102].

Окрім основних стратегій, важливими елементами підвищення економічної безпеки є інвестиції в інновації та дослідження і розробки (R&D). В умовах швидких технологічних змін та високої конкуренції інновації є ключем до забезпечення сталого розвитку підприємства. Стратегії, спрямовані на інвестиції в нові технології, автоматизацію виробничих процесів, покращення продуктивності та створення нових продуктів, дозволяють підприємствам не тільки підвищити свою економічну безпеку, а й забезпечити довгострокову конкурентоспроможність. Ідеї, що виникають в результаті досліджень і розробок, можуть стати основою для виходу на нові ринки або для вдосконалення існуючих продуктів, що знижує залежність від зовнішніх економічних чинників і робить підприємство менш вразливим до коливань попиту та змін у зовнішньому середовищі [18, с.11].

Ще одним важливим напрямом стратегічного управління економічною безпекою є розвиток корпоративної культури та етики. Підприємства, які активно працюють над формуванням культури безпеки, сприяють підвищенню свідомості серед працівників про важливість економічної безпеки. Заохочення відповідальності, прозорості та етичних стандартів у діяльності співробітників може значно знизити ймовірність фінансових зловживань, корупції та інших ризиків. Відкрите і чесне корпоративне середовище допомагає будувати довіру як серед співробітників, так і між підприємством і його партнерами чи клієнтами.

Важливою складовою стратегії є також забезпечення стійкості бізнесу до зовнішніх економічних шоків. Зміни в глобальній економіці, такі як кризи, коливання валютних курсів, торговельні війни чи санкції, можуть мати значний вплив на стабільність підприємства. Тому стратегія економічної безпеки повинна містити заходи для забезпечення гнучкості бізнесу в умовах невизначеності, таких як наявність резервного капіталу, застосування

хеджування валютних ризиків або стратегічне планування з урахуванням можливих економічних криз [9,с.77].

Гнучкість у фінансовому управлінні є також критичним елементом стратегії підвищення економічної безпеки. Підприємства повинні бути готові до змін у ринкових умовах, що може вимагати швидкого перегляду фінансових планів або коригування стратегій інвестицій. Використання фінансових інструментів для мінімізації ризиків, таких як страхування або диверсифікація активів, може допомогти знизити потенційні втрати в разі виникнення економічних труднощів.

В умовах глобалізації важливим аспектом є також підвищення міжнародної економічної безпеки підприємства. Вихід на міжнародні ринки може бути як можливістю для розвитку, так і джерелом нових ризиків, таких як політична нестабільність, зміни в міжнародному праві, або коливання валютних курсів. Стратегія економічної безпеки повинна включати механізми для мінімізації таких ризиків, наприклад, шляхом розробки міжнародних стратегій управління ризиками, укладання довгострокових контрактів з постачальниками та партнерами, або створення дочірніх підприємств в різних регіонах для зменшення залежності від одного ринку [16, с.31].

Іншим важливим аспектом є покращення корпоративного управління. Система управління, яка включає ефективні механізми контролю та прийняття рішень, може значно підвищити рівень економічної безпеки підприємства. Важливими елементами корпоративного управління є наявність незалежних директорів, розділення функцій власників і керівників, прозорість фінансової звітності та наявність ефективних систем аудиту та внутрішнього контролю. Наявність таких інструментів дозволяє знижувати ризики, пов'язані з неправильними управлінськими рішеннями або шахрайством [16,с.32].

Особливо важливою є стратегія управління людськими ресурсами, яка повинна бути орієнтована на підвищення кваліфікації та мотивацію співробітників. Забезпечення кадрової безпеки передбачає не лише наймання кваліфікованих фахівців, але й створення умов для їх професійного зростання,

постійного навчання та розвитку. Стратегії мотивації, такі як бонуси, соціальні гарантії або програми лояльності, дозволяють зменшити ризики, пов'язані з високим рівнем плинності кадрів або відтоком цінних спеціалістів [14, с.22].

Таким чином, стратегії підвищення економічної безпеки суб'єктів господарювання повинні бути комплексними і враховувати всі аспекти діяльності підприємства: від фінансів і технологій до людських ресурсів і корпоративної культури. Важливою умовою є інтеграція стратегії економічної безпеки в загальний стратегічний план підприємства, що дозволяє забезпечити сталий розвиток, ефективне реагування на загрози та підтримку конкурентоспроможності в умовах глобальних змін. Постійний моніторинг ризиків, інвестування в інновації та технології, а також правильне управління ресурсами дозволяють підприємствам зберігати стабільність та адаптуватися до будь-яких викликів, що виникають у зовнішньому середовищі.

3.2 Роль державного регулювання у забезпеченні економічної безпеки підприємства

Державне регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки підприємств, адже ефективна політика і правове середовище створюють умови для стабільної діяльності бізнесу. В умовах ринкової економіки, де підприємства зіштовхуються з різноманітними зовнішніми та внутрішніми ризиками, роль держави полягає не тільки в забезпеченні належних правових і економічних умов для розвитку бізнесу, а й у створенні інструментів для мінімізації ризиків та загроз економічної безпеки підприємств [11,с.73].

Однією з основних функцій державного регулювання є створення правової бази, яка забезпечує захист інтересів підприємців, стабільність їх діяльності та боротьбу з незаконною конкуренцією. Ефективне законодавство дозволяє створювати стабільні умови для ведення бізнесу, гарантуючи захист прав власності, фінансових активів та інтелектуальної власності, що в свою чергу

сприяє зниженню ризиків, пов'язаних з порушенням прав підприємства чи несправедливими конкурентами. Крім того, система правового регулювання забезпечує чітке визначення правил ведення бізнесу, що допомагає підприємствам уникати юридичних та фінансових ризиків [11, с.74].

Зокрема, законодавчі акти, що регулюють захист від економічних злочинів, таких як шахрайство, хабарництво, відмивання грошей, а також боротьба з нелегальними фінансовими потоками, сприяють підвищенню рівня економічної безпеки на рівні окремих підприємств. Важливу роль в цьому контексті відіграють органи державного нагляду, які здійснюють контроль за дотриманням підприємствами законодавства і застосовують санкції до порушників, що, у свою чергу, допомагає підтримувати стабільність і безпеку на ринку.

Фіскальна політика держави, зокрема система оподаткування та фінансового контролю, також має прямий вплив на економічну безпеку підприємства. Податкові ставки, режим оподаткування, наявність податкових пільг або субсидій можуть стати важливим інструментом для стимулювання розвитку бізнесу, зниження фінансових ризиків та підвищення його стійкості. Чітка і стабільна податкова політика дає підприємствам прогнозованість щодо своїх витрат, дозволяючи здійснювати ефективне фінансове планування, що є важливим аспектом у забезпеченні економічної безпеки [11, с.75].

Більше того, економічні та фінансові реформи, спрямовані на вдосконалення фінансових інститутів, таких як банки, фондові ринки та інші інструменти фінансування бізнесу, допомагають підприємствам отримувати доступ до необхідних ресурсів для розвитку та інвестицій. А ефективні механізми кредитування, страхування, деривативів дозволяють підприємствам знижувати фінансові ризики, такі як коливання валютних курсів, зміни в інфляційних показниках, а також можливі економічні кризи.

Іншим важливим аспектом державного регулювання є забезпечення стабільності національної валюти та боротьба з інфляцією. Валютна політика і заходи, спрямовані на підтримку стабільності національної валюти, створюють

передумови для прогнозованості фінансових потоків підприємств. Це особливо важливо для підприємств, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність або мають значний імпорт чи експорт, оскільки зміни валютних курсів можуть мати значний вплив на їх фінансові результати. Державне регулювання інфляційних процесів дозволяє знизити ризики для підприємств, пов'язані зі знеціненням грошей та коливаннями вартості сировини чи компонентів [32, с.80].

Держава також може здійснювати контроль за монополіями та картелями, що є важливим елементом забезпечення економічної безпеки підприємств у конкурентному середовищі. Створення умов для чесної конкуренції, боротьба з антиконкурентними практиками, а також забезпечення рівних умов для малих, середніх і великих підприємств сприяє підвищенню стабільності ринку та знижує ризики для учасників ринку [32,с.91].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності — це ще один аспект, що безпосередньо впливає на економічну безпеку підприємств. Встановлення митних тарифів, квот, ліцензування зовнішньої торгівлі, валютні обмеження, антидемпінгові заходи — усі ці інструменти є важливими для забезпечення рівноваги на ринку та захисту національних виробників від нечесної конкуренції з боку імпортерів або іноземних компаній. Підприємства, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність, повинні орієнтуватися на ці норми для мінімізації ризиків, пов'язаних з торговими війнами, змінами в міжнародних відносинах чи санкціями.

Державна підтримка інновацій та технологічного розвитку також є важливим чинником для економічної безпеки підприємства. В умовах глобалізації та швидких змін у технологічному середовищі підприємства повинні постійно оновлювати свої технології та процеси для збереження конкурентоспроможності. Державна політика, яка підтримує інноваційні стартапи, науково-дослідні розробки, впровадження нових технологій, а також надання грантів та субсидій на ці цілі, допомагає підприємствам адаптуватися до нових умов і знижувати ризики технологічного відставання [30, с.17].

Загалом, ефективне державне регулювання створює для підприємств передумови для стабільної та безпечної діяльності в умовах ринкової економіки. Створення сприятливого правового, податкового, фінансового та економічного середовища не лише знижує ризики, але й сприяє розвитку підприємств, дозволяючи їм здійснювати довгострокове планування, залучати інвестиції та успішно впроваджувати інноваційні рішення. Водночас державне регулювання повинно бути гнучким і адаптивним до змін в економічному середовищі, щоб у разі необхідності коригувати політику та заходи підтримки для забезпечення економічної безпеки як окремих підприємств, так і національної економіки в цілому [31, с.58].

Для забезпечення більш ефективного регулювання і підтримки економічної безпеки підприємств, держава повинна активно співпрацювати з іншими суб'єктами економічної діяльності, включаючи фінансові інститути, бізнес-асоціації, місцеві органи влади та міжнародні організації. Тісна взаємодія між державою та приватним сектором допомагає більш оперативно реагувати на економічні зміни, коригувати законодавчі ініціативи та втілювати найкращі міжнародні практики у сфері економічної безпеки.

Одним із важливих напрямків діяльності держави є підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ). Малий та середній бізнес є основою економічної стабільності країни, і його розвиток забезпечує створення нових робочих місць, інновацій та регіональний розвиток. Оскільки МСБ часто мають обмежені фінансові та організаційні ресурси, державне регулювання повинно створювати умови для зниження адміністративних бар'єрів, спрощення процедур ведення бізнесу та зменшення податкового навантаження. Зокрема, субсидії, гранти, пільгові кредити та податкові канікули можуть бути важливими інструментами підтримки економічної безпеки для малих і середніх підприємств, особливо в умовах економічних криз або негативних змін у зовнішньому середовищі [32,с.64].

Також важливою складовою державної політики є створення механізмів захисту підприємств від несправедливих торгових практик та нечесної

конкуренції. До таких заходів можуть належати антимонопольне законодавство, антидемпінгові заходи, боротьба з картелями та монополістичними практиками, що дозволяє підприємствам працювати в справедливих умовах ринку. Протидія недобросовісним практикам, таким як фальсифікація продукції, шахрайство чи використання незаконних методів конкуренції, створює сприятливе середовище для розвитку бізнесу і підвищує його економічну безпеку.

Державне регулювання також має важливе значення у формуванні сприятливого інвестиційного клімату. Прозорість економічних процесів, стабільність фінансової системи, захист інвесторських прав і надання податкових пільг для стратегічно важливих для економіки секторів — все це сприяє залученню інвестицій, зменшенню ризиків для підприємств і зростанню їхньої стійкості. Інвестування в інфраструктуру, науку, освіту та інновації є ключовим елементом розвитку економіки та забезпечення економічної безпеки на макrorівні [22, с.201].

Ще однією важливою функцією держави є регулювання екологічних і соціальних ризиків, які можуть впливати на економічну безпеку підприємств. Створення вимог до охорони навколишнього середовища, безпеки праці, забезпечення прав споживачів і трудових прав дозволяє знижувати соціальні і екологічні ризики, що можуть негативно позначитися на репутації підприємства або призвести до фінансових витрат. Підприємства, що дотримуються екологічних стандартів, отримують конкурентні переваги, а їхня діяльність стає більш стабільною, адже зменшується ймовірність штрафних санкцій або витрат на усунення екологічних порушень.

Не менш важливим є підтримка зовнішньої економічної діяльності підприємств. Державне регулювання в сфері зовнішньої торгівлі, укладання міжнародних торгових угод, участь у глобальних економічних організаціях (наприклад, Світовій організації торгівлі) дозволяє підприємствам знижувати торгові бар'єри, розширювати доступ до нових ринків і збільшувати обсяги експорту. Це є важливим елементом забезпечення економічної безпеки,

оскільки сприяє зменшенню залежності підприємства від внутрішнього ринку і дозволяє диверсифікувати джерела доходів [22, с.203].

Незважаючи на численні переваги державного регулювання, важливо зазначити, що регуляторне навантаження може стати перешкодою для розвитку бізнесу. Важливо, щоб державне регулювання не ставало надмірним, не створювало додаткових адміністративних бар'єрів і не призводило до збільшення витрат на ведення бізнесу. Тому постійна оцінка ефективності регуляторних заходів, зворотний зв'язок з бізнесом та коригування політики з урахуванням реальних потреб підприємців є необхідними умовами для підтримки рівноваги між захистом інтересів держави та стимулюванням розвитку бізнесу.

У загальному підсумку, роль державного регулювання у забезпеченні економічної безпеки підприємств є надзвичайно важливою. Завдяки ефективній політиці держави, підприємства можуть працювати в умовах стабільності, що дозволяє знижувати ризики, підвищувати конкурентоспроможність та реалізовувати довгострокові стратегії розвитку. Водночас важливо, щоб державне регулювання не обмежувало підприємницьку активність, а навпаки, стимулювало інновації, інвестиції та розвиток нових ринків, що є основою для забезпечення економічної безпеки на національному та корпоративному рівнях [30, с.58].

Розмаїття методичних підходів до оцінювання впливу корпоративних економічних інтересів на економічну безпеку обумовлено науковим різноманіттям позицій щодо кількісного визначення межі безпеки економічної діяльності підприємства. Так деякі автори пов'язують межу економічної безпеки з достатністю власних ресурсів підприємства для забезпечення потреб простого відтворення з урахуванням постійних тенденцій інфляції засобів праці. При цьому джерелами простого відтворення є амортизаційні відрахування та прибуток підприємства. Потреби простого відтворення формуються з вартості заміщення основних засобів підприємства, скоригованих на темп інфляції засобів праці. На основі співвідношення суми необхідного

прибутку для забезпечення потреб простого відтворення та фактично отриманого прибутку підприємства автор пропонує визначати економічну безпеку підприємства [41, с.43].

О.В. Прокопшина розмежовує поняття «економічна безпека підприємства» на дві його складові, такі як «економічна безпека стану підприємства» як стан захищеності від негативного впливу факторів зовнішнього й внутрішнього середовищ та «економічна безпека діяльності підприємства» як умови господарювання, в яких реалізуються його економічні інтереси. Відповідно до запропонованого розподілу понять автор пропонує виокремлювати економічну безпеку стану підприємства та економічну безпеку його діяльності. Економічну безпеку стану підприємства автор пропонує кількісно оцінити «на основі відхилення фактичних значень показників ефективності використання фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів (для обґрунтування інформаційної бази оцінювання використано кластерний аналіз) від оптимальних значень за ретроспективний період діяльності підприємства на основі задокументованих даних фінансового й управлінського обліків». Оцінювання економічної безпеки діяльності пропонується на основі моделей нечіткого логічного висновку, які враховують випереджувальні сигнали прояву загроз за вибраними напрямками деталізації [11, с.65].

Поширеним є підхід до оцінювання рівня економічної безпеки на основі агрегування станів безпеки його підсистем, які вибираються залежно від галузі діяльності підприємства, його структури, рівня сформованості його економічної безпеки, джерел небезпек та ризиків тощо.

Для агрегування часткових показників складових підсистем економічної безпеки найчастіше використовуються методи адитивного згортання зважених часткових індикаторів та мультиплікативного згортання темпів зростання часткових індикаторів [27, с.46].

Для розрахунку комплексного показника оцінювання рівня економічної безпеки шляхом зведення показників оцінювання її складових науковцями використовуються різні наукові методи розрахунку індикаторів рівнів

складових частин економічної безпеки підприємства. Так, науковою пропозицією В.Ю. Халіної є розрахунок темпів зміни показників оцінювання складових частин економічної безпеки з їх подальшим «виокремленням у розрізі характеру та напряму впливу на рівень економічної безпеки підприємства. При цьому показники, які прямують до збільшення, знаходяться у чисельнику формули визначення рівня певної складової економічної безпеки, а ті, що прямують до зменшення, – у знаменнику». Відповідно, часткові індикатори складових частин економічної безпеки розраховуються як співвідношення добутку темпів зміни тих показників, які демонструють зростання, та добутку показників, які демонструють зниження.

В.Ю. Халіна та Т.Л. Зубко пропонують розраховувати рівень економічної безпеки підприємства у вигляді добутку часткових індикаторів складових частин економічної безпеки .

Так, спеціалісти в галузі управління, не заперечуючи можливість використання складної математичної формалізації взаємозв'язків між показниками економічної безпеки підприємства, вказують на неможливість точної математичної формалізації економічної логіки та психології поведінки суб'єктів ринку й персоналу підприємства .

Інша група науковців наголошує на необхідності застосування економіко-математичного моделювання для оцінювання рівня економічної безпеки, оскільки воно дає змогу виявляти фактори впливу на рівень економічної безпеки, моделювати сценарії поведінки рівня економічної безпеки за заданого впливу факторів.

Отже, на основі короткого огляду наявної методології оцінювання економічної безпеки слід зауважити таке:

- вибраний методичний підхід до оцінювання повинен відповідати меті, яка формується відповідно до поставлених задач управління економічною безпекою;
- вибраний метод оцінювання реалізує задачу, а не мету оцінювання;

– наявність функціональних відмінностей у системі управління економічною безпекою та різної природи ризиків для діяльності підприємств вимагає застосування сукупності економічних та математичних методів дослідження;

– принцип адекватності реалізується через відповідність методу об'єкту оцінювання;

– принцип комплексності оцінювання формується за умови застосування методичного інструментарію, який був би заснований на оцінюванні як усіх функціональних підсистем економічної безпеки, так і всіх рівнів управління економічною безпекою;

– принцип узгодженості під час оцінювання економічної безпеки формується на засадах виявлення всіх видів залежностей між підсистемами економічної безпеки;

– оцінювання економічної безпеки базується на сукупності методів ретроспективного, теперішнього та прогнозованого стану економічної безпеки.

Поєднання ідентифікованих об'єктів економічної безпеки та методів їх оцінювання дає змогу систематизувати наявний методичний інструментарій. Відповідно до досліджених у науковій літературі об'єктів економічної безпеки сформована відповідність методик задачам дослідження.

Проведений аналіз методів оцінювання економічної безпеки на різних часових горизонтах управління дає змогу зробити висновки про необхідність забезпечення відповідності вибору методу визначеним задачам оцінювання. Оскільки економічна безпека підприємства характеризується як стан умов безпечності реалізації .

3.3 Моделювання функцій системи економічної безпеки підприємства

Управління економічною безпекою підприємства є складною системою, побудованою на використанні значної частини бізнес-процесів управління, що протікають в її організаційній та управлінській структурі. Організаційна

структура системи економічної безпеки підприємства є системно-утворюючим елементом системи економічної безпеки як цілісності та визначає порядок його функціонування. Організаційна структура управління економічною безпекою підприємства, як і будь-яка інша структура управління, формується на основі бізнес-процесів, визначає ефективність останніх, кадровий та інформаційно-аналітичний потенціал цієї системи. В системі економічної безпеки підприємства під механізмом будемо розуміти сформований певним чином порядок послідовності станів і процесів, що забезпечують економічну безпеку підприємства [50, с.38].

Механізм управління економічною безпекою підприємства включає сукупність елементів:

- концепцію економічної безпеки підприємства; функції, що реалізують процес управління економічною безпекою; ресурсне забезпечення механізму;
- цільову спрямованість, що містить основні організаційні форми та економічні інструменти, необхідні для забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства.

Враховуючи наукові думки , механізм управління економічною безпекою підприємства доцільно розділити на попереджуваче та антикризове управління.

Попереджувачим управлінням економічною безпекою підприємства є планування стратегій його розвитку, аналіз, прогнозування, планування необхідних змін і своєчасне реагування на події [52, с.89].

Антикризове управління економічною безпекою підприємства є комплекс дій, що забезпечують швидке скорочення втрат шляхом негайного реагування на події.

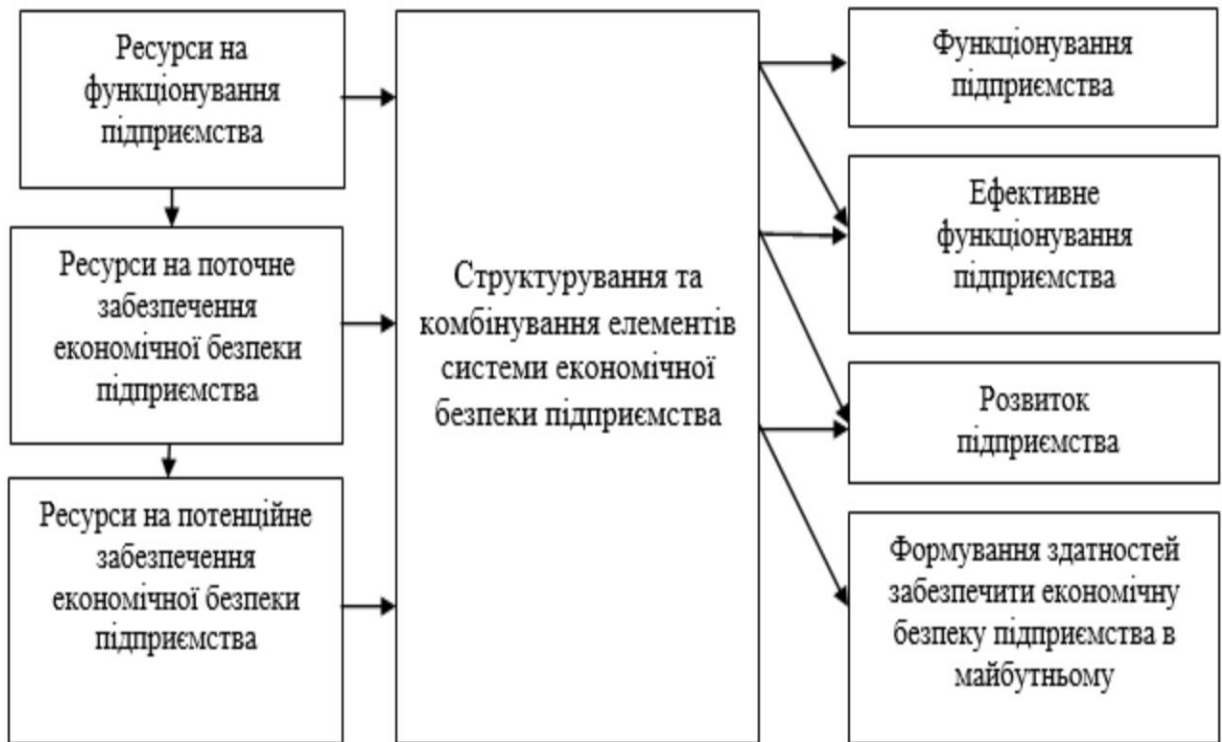

Рис. 3.1. Структура системи економічної безпеки

Управління системою економічної безпеки підприємств визначає ієрархію підпорядкування та зв'язки структурних одиниць, що здійснюють процеси. У теоретичних наукових засадах управління під бізнес-процесом визначається структурована послідовність дій із виконання певного виду діяльності, на всіх етапах життєвого циклу предмета діяльності, тобто системно замкнутий процес. Формування системи бізнес-процесів здійснюється засобами моделювання, відповідно до якого проводиться декомпозиція діяльності на ієрархічну сукупність окремих процесів управління, окремі процеси та окремих виконавців як одиницю, а потім моделювання та проектування цих процесів, та їхній синтез у єдину нову структуровану систему управління. Ефективна структурована система управління включає систему бізнес-процесів та організаційну структуру розподілу відповідальності, повноважень персоналу по процесах і систему взаємодії елементів організаційної структури, підрозділів і виконавців у рамках виконання бізнес-процесів [43,с.90].

Отже, на підприємство впливає динамічне, диференційоване, нестабільне зовнішнє середовище. Тому, при моніторингу зовнішнього середовища підприємства, необхідно дослідити його потенційну небезпеку, джерела невизначеності, а також з'ясувати, яким чином підприємство може адекватно реагувати на цю невизначеність.

На наступному етапі керівництво підприємства визначає стратегічні проблеми, що зорієнтовані на управління економічною безпекою. Це і є основою базової стратегії підприємства.

Далі створюється новий функціональний підрозділ — відділ економічної безпеки підприємства. Основна функція цього підрозділу — управління на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях.

Таким чином, перевагами запропонованого механізму є:

- 1) моніторинг економічної безпеки підприємства;
- 2) забезпечення керівництва своєчасною і достовірною інформацією про економічний стан;
- 3) діагностика, випередження небезпечних, деструктивних ситуацій у діяльності підприємства та їх локалізація і ліквідація;
- 4) формування ключових показників ефективності управління;

5) забезпечення безперебійної та взаємовигідної роботи всіх підрозділів підприємства. Останнім етапом на цьому рівні буде контроль за виконанням розробленої програми з економічної безпеки підприємства, за результатами якого моделюється система економічної безпеки [55, с.67].

Моделювання (удосконалення) системи економічної безпеки підприємствам передбачає ліквідацію виявлених за результатами контролю недоліків та розробку пропозицій щодо удосконалення системи безпеки.

Ідентифікація чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ стає необхідною передумовою формування та управління системою економічної безпеки підприємства.

Розроблення моделі процесів управління складається з таких етапів:

- збір повної інформації про процеси; побудова структурної моделі процесів;

- детальне моделювання процесів.

У попередніх розділах були визначені основні аспекти аналізу систем економічної безпеки підприємства як складної системи зі та вивчення впливу корпоративних економічних інтересів на таку систему. Зібрано повну інформацію про стан управління системою економічної безпеки та самої системи економічної безпеки, що є вхідними даними для процесного моделювання [56,с.33].

Система економічної безпеки підприємства має на меті забезпечити його стабільність та адаптацію до змін у вимогах економічного середовища. Функції цієї системи охоплюють широкий спектр завдань, спрямованих на ефективне управління ризиками та забезпечення надійної фінансової бази.

Аналіз та прогнозування економічного середовища є ключовим етапом для виявлення трендів, ризиків та можливостей. Це дозволяє підприємству адаптуватися до змін та приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Фінансове планування та керування ресурсами включають розробку ефективних стратегій використання фінансових та матеріальних ресурсів для досягнення поставлених цілей [57, с.145].

Внутрішні контрольні механізми спрямовані на запобігання шахрайствам та забезпечення точності фінансової звітності.

Ризик-менеджмент передбачає виявлення та управління ризиками, аби зменшити їхній вплив на фінансову стійкість підприємства.

Страховання та фінансова безпека включають в себе впровадження страхових та фінансових інструментів для захисту від фінансових втрат.

Ефективна логістика та управління ланцюгом постачання сприяють оптимізації виробничих процесів та ефективному постачанню товарів.

Сприяння інноваційному розвитку передбачає пошук та впровадження новаторських рішень для підвищення конкурентоспроможності.

Управління персоналом включає стратегії для підвищення продуктивності та задоволеності працівників [60,с.64].

Кризове управління та відновлення охоплюють розробку планів та механізмів для подолання кризових ситуацій та відновлення нормального функціонування підприємства [60, с.65].

Моніторинг та звітність забезпечують постійний контроль та звітність для відстеження ефективності функцій системи економічної безпеки.

Моделювання цих функцій створює комплексну систему, яка забезпечує ефективну економічну безпеку підприємства в умовах постійних змін та невизначеності.

Висновки до розділу 3

Інтеграція різних складових системи економічної безпеки є важливим етапом на шляху до підвищення її ефективності. Для досягнення максимального результату важливо, щоб усі елементи безпеки — фінансова, інформаційна, правова, організаційна — взаємодіяли між собою та створювали цілісну, комплексну модель захисту підприємства від різноманітних загроз. Така інтеграція потребує чіткої координації між усіма підрозділами підприємства, а також належної взаємодії з державними органами та іншими учасниками ринку, що дозволяє мінімізувати ризики та підвищити стабільність підприємства в умовах змінного економічного середовища.

Одним із ключових шляхів підвищення ефективності системи економічної безпеки є впровадження сучасних інформаційних технологій та автоматизованих систем управління. Використання інструментів для аналізу великих даних, штучного інтелекту, автоматизація процесів дозволяють значно знизити ймовірність помилок, підвищити точність прогнозів і забезпечити швидке реагування на зміни в економічній ситуації. Такі інструменти дозволяють підприємствам оперативно виявляти загрози і коригувати стратегії безпеки, що робить їх більш стійкими до зовнішніх та внутрішніх ризиків.

Розробка та впровадження інтегрованих стратегій економічної безпеки на різних рівнях управління є ще одним важливим напрямом для підвищення

ефективності системи. Залучення всіх підрозділів підприємства до формування стратегії безпеки дозволяє забезпечити високу координацію та глибоке усвідомлення важливості економічної безпеки на всіх етапах діяльності підприємства. Тільки за умови включення всіх рівнів управлінської структури до цього процесу можна забезпечити комплексний підхід до запобігання загрозам, а також створити умови для ефективного управління ресурсами для забезпечення безпеки.

Забезпечення гнучкості та адаптивності системи економічної безпеки є важливою умовою для її успішного функціонування. У сучасному динамічному середовищі зміни на глобальних ринках, нові технології, зміни в законодавстві можуть значно вплинути на роботу підприємства. Тому важливо, щоб система економічної безпеки була здатна оперативно реагувати на нові загрози і адаптуватися до нових умов. Це вимагає постійного моніторингу ситуації, оновлення стратегій і оперативного внесення коректив.

Взаємодія з державними органами та іншими підприємствами також є важливим фактором для підвищення ефективності системи економічної безпеки. Державна політика, спрямована на створення справедливих умов для ведення бізнесу, боротьба з економічними злочинами та підтримка малого і середнього підприємництва є важливими інструментами для забезпечення стабільності на ринку та зниження загроз для бізнесу. Крім того, зміцнення партнерських зв'язків між підприємствами дозволяє спільно реагувати на зовнішні економічні загрози, обмінюватися досвідом і ресурсами, що допомагає підвищити рівень колективної безпеки.

Ще одним важливим фактором є підвищення кваліфікації персоналу і розвиток корпоративної культури, орієнтованої на безпеку. Висококваліфіковані спеціалісти, здатні правильно оцінити ризики та приймати оперативні рішення, є необхідними для ефективного управління безпекою підприємства. Також важливо створювати корпоративну культуру, яка підтримує високі стандарти безпеки на всіх рівнях організації, що сприяє підвищенню внутрішнього контролю та довіри серед співробітників.

Постійна оцінка ефективності та моніторинг системи економічної безпеки є невід'ємними складовими для її удосконалення. Важливо регулярно оцінювати результати впроваджених заходів, аналізувати ефективність застосованих методів і стратегій, що дозволяє вчасно виявляти слабкі місця і коригувати їх. Такий підхід сприяє постійному вдосконаленню системи, адаптації до нових загроз і забезпеченню стійкості підприємства у довгостроковій перспективі.

Таким чином, шляхи інтеграції та підвищення ефективності системи економічної безпеки є складними і багатоаспектними. Вони вимагають комплексного підходу, що включає використання сучасних технологій, розробку інтегрованих стратегій безпеки, забезпечення гнучкості системи, тісну взаємодію з державними органами та іншими учасниками ринку, а також розвиток персоналу. Реалізація цих заходів допоможе підприємствам зміцнити свою позицію на ринку, знизити рівень ризиків і забезпечити їхню стабільність і стійкість у будь-яких економічних умовах.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У рамках проведеного дослідження системи економічної безпеки суб'єктів господарювання було з'ясовано ключові аспекти теоретичних і практичних підходів до забезпечення економічної безпеки, а також розглянуті проблеми і бар'єри, з якими стикаються підприємства у цьому процесі.

Згідно з аналізом, економічна безпека є основою стабільного функціонування будь-якого підприємства в умовах сучасної економічної динаміки, в тому числі і на ТОВ "Вознесенський коньячний завод". Вона охоплює широкий спектр аспектів — фінансову, інформаційну, правову, організаційну та інші складові, кожна з яких має свою специфіку та взаємодіє з іншими елементами системи. Теоретичний аналіз дозволяє зробити висновок, що для забезпечення високого рівня економічної безпеки важливо не тільки наявність окремих заходів і систем, але й їхня інтеграція в єдину стратегію, здатну реагувати на різноманітні зовнішні та внутрішні загрози.

Ефективна система економічної безпеки передбачає не лише виявлення і мінімізацію ризиків, але й забезпечення стійкості ТОВ "Вознесенський коньячний завод" через регулярне оновлення стратегії в умовах змінюваного економічного середовища. Впровадження сучасних інформаційних технологій, аналітичних інструментів та автоматизація процесів значно підвищують здатність підприємств швидко реагувати на нові загрози і коригувати свої стратегії. Це, у свою чергу, дозволяє знижувати ймовірність кризових ситуацій і забезпечує підприємствам конкурентні переваги на ринку.

Завдяки інтеграції різних складових економічної безпеки підприємства можуть досягати високого рівня стійкості та ефективно мінімізувати ризики, пов'язані з коливаннями ринкових умов, економічними кризами чи технічними збоями. Створення єдиного підходу до управління безпекою вимагає тісної координації між усіма підрозділами компанії та активної співпраці з державними органами, що сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища.

Особливу увагу в дослідженні було приділено розвитку людського капіталу, підвищенню кваліфікації працівників та формуванню корпоративної культури безпеки. Це є основою для того, щоб усі рівні організації, починаючи від керівництва і закінчуючи рядовими працівниками, були обізнані з критичними ризиками та брали активну участь у їх зменшенні. Кожен співробітник повинен бути свідомий своєї ролі в забезпеченні безпеки ТОВ "Вознесенський коньячний завод".

Постійна оцінка ефективності системи економічної безпеки, моніторинг ризиків і аудит дозволяють вчасно виявляти слабкі місця в її реалізації, що є важливою умовою для постійного удосконалення та адаптації до змінюваних умов. Підприємства, які здійснюють постійний аналіз своїх систем безпеки, здатні оперативного реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та значно підвищують свою стійкість до різноманітних загроз.

Таким чином, ефективна система економічної безпеки є ключовим фактором стабільного розвитку ТОВ "Вознесенський коньячний завод" в умовах невизначеності і змінюваного ринку. Важливо, щоб система безпеки була гнучкою, інтегрованою, орієнтованою на новітні технології та управління ризиками, а також спрямованою на постійне удосконалення та адаптацію до нових викликів.

Системний підхід до економічної безпеки дозволяє не лише захищати підприємство ТОВ "Вознесенський коньячний завод" від загроз, а й забезпечує його стійкість, конкурентоспроможність та ефективність у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. А. О. Сабатин, О. В. Савченко. //Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-74986>
2. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: http://esu.com.ua/search_article3.php?id=74964 (дата перегляду: 09.10.2024).
3. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ) або Stock market infrastructure development agency of Ukraine. Київ. 2022.
4. Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Мельник Л.М., Погайдак О.Б. Інноваційно-технологічне реформування підприємств (європейські акценти) // Держава та регіони. 2014. Серія: Економіка та підприємництво. №2 (77). С. 4-12.
5. Ареф'єва О.В, Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С.98 – 104.
6. Білошкурська Н.В. Особливості формування рівнів економічної безпеки // Економіка, фінанси, право. – 2011. – №5. – С.710.
7. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256 с.
8. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: Монографія. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. 336 с.
9. Косянчук Т. Ф., Лук'янова В. В., Майорова Н. І., Швид В. В. Економічна діагностика: навч. посіб. для студ. ВНЗ. — Л. : Новий Світ-2000, 2007. — 449с.

10. Швиданенко Г.О., Дмитренко А.І. Бізнес-діагностика підприємства: навч. посібник / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". — К. : КНЕУ, 2008. — 344с.
11. Гевлич Л.Л. Стратегічна діагностика підприємства: монографія. — Донецьк : Юго-Восток, 2007. — 199с.
12. Дикань В. Л., Козинець А. С., Чупир В. Є. Діагностика фінансового стану підприємства: навчальний посібник / Українська держ. академія залізничного транспорту. — Х. : УкрДАЗТ, 2007. — 150с.
13. Жабинець О.Й. Проблема класифікації ризиків страхових компаній: наукові підходи і законодавчі ініціативи в умовах євроінтеграції. Науковий вісник ЛДУМВС. 2013. № 2. С. 38-46.
14. Жаліло Я. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації / Я. Жаліло // Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. К.:Сатсанга,2017.224 с.
15. Живко З. Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Науковий вісник Ужгородського університету 2017, с.37-42 (40-41)
16. Жигір'я А. А. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1063>
17. Камлик, М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект [Текст] : навч. посіб. / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
18. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. Лоханова // Економіст. – 2005. – №2. – С. 52 – 56.
19. Ніколюк, С. І. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності [Текст] : курс лекцій / С. І. Ніколюк, Д. Й. Никифорчук. – К. : КНТ, 2005. – 320с.
20. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / В. Геєць // Економіка України. — 2010. — № 3. — С. 4–20.

21. Дементьев В. В. Структура економічної влади і поведінка власника підприємства / В. В. Дементьев // Екон. теорія. — 2008. — № 2. — С. 22–96.
22. Дементьев В. В. Держава і регіони: чому немає згоди? (Інституційний аспект) / В. В. Дементьев // Екон. теорія. — 2010. — № 1. — С. 39–48.
23. Мельник М. І. Науково-практичний коментар Закону України «Про боротьбу з корупцією» / М. І. Мельник, А. І. Редька, М. І. Хавронюк ; за ред. М. І. Мельника. — К. : Атіка, 2008. — 371 с.
24. Круш П. Лобіювання економічних інтересів у державі / П. Круш // Економіка України. — 2005. — № 10. — С. 75–80.
25. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії / Є. В. Невмержицький ; Акад. прокуратури України. К.: КНТ, 2008. 364 с.
26. Предборський В. А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів : монографія / В. А. Предборський. — К. : Кондор, 2005. — 614 с.
27. Амоша О. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу / О. Амоша, В. Вишневський, Л. Збарацька // Економіка України. — 2009. — № 11. — С. 4–13.
28. Історія економічних учень. За ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2004, 1300 с.
29. Птащенко Л.О. Збалансованість економічних інтересів: інноваційні напрями державного і корпоративного стратегічного управління: Монографія. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 296 с.
30. Економічна теорія: Політекономія: Підручник/ За ред. В. Д. Базилевича. — 6-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2007. — 719 с.
31. Економічні інтереси, їх сутність/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidruchniki.com/15800119/politekonomiya/ekonomichni_interesi_sutnist_struktura
32. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т.Я. Андрейків. — К.: Знання, 2008. — 564 с.

33. Івасів І. Б. Управління вартістю банку: Монографія. К.: КНЕУ, 2008. 288 с.
34. Бобиль В. В. Сучасний розвиток корпоративного управління у банківській діяльності / В. В. Бобиль // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 1(143). – С. 65–67
35. Румянцев А. П. Розвиток високотехнологічних кластерів в умовах глобалізації / А. П. Румянцев, М. П. Хмара // Економіка ринкових відносин. – 2008. – № 2. – С. 34–43.
36. Ганущак-Єфіменко Л. М. Формування промислових кластерів як ефективний напрям розвитку економіки регіону / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 11 (101). – С. 151–158.
37. Станасюк Н.С. Формування промислових кластерів як перспективний напрям розвитку промислового потенціалу/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37660/1/15_110-117.pdf
38. Мартинюк С. Продовольча проблема / С. Мартинюк // Економічна енциклопедія. – Т.3. – К.: Видавничий центр “Академія”, Тернопіль: Академія народного господарства. – 2019. – С. 112-113.
39. Власов В.І. Методичні підходи щодо оцінки продовольчої безпеки країни / В.І. Власов, В.П. Саблук, М.А. Лисак // Економіка АПК. – 2020. № 8. С. 43-45.
40. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і тактика розвитку/ С.М. Кваша// – К.: ЗАТ “НІЧЛАВА”. – 2021. 252 с.
41. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян // – К., 2020. – 462 с.
42. Шевчук І.Л., Ставерська Т.О. Фінансова безпека у системі економічної безпеки держави (Глава 1.31) // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна Е45 монографія у 2 т.]. Дніпропетровськ: «ФОР Дробязко С.І.», 2018. Т. 1. С. 286-298
43. Шегда А. В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління : навч. посіб. К.: Знання, 2018. С. 16 (271 с.)

44. Шлапак О. В. Продовольча безпека і роль тваринництва в її забезпеченні / О. В. Шлапак // Економіка України. – 2012. – № 12. – С. 83–91.
45. Шпичак О. М. Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України / О. М. Шпичак // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 11–19.
46. Шубравська О. В. Агропродовольчий розвиток України в контексті глобальних викликів / О. В. Шубравська // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 52–54.
47. Якошь І.С. Карта ризиків як елемент програми управління ризиками. Вісник економічної науки України. 2020. № 1. С. 160-162.
48. Фурдичко О. І. Збалансовані еколого-економічні та соціальні інтереси – основа якості життя і здоров'я людини / О. І. Фурдичко, О. І. Ковалів // Агроекологічний журнал. – 2019. – № 4. – С. 7–13.
49. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». — К.: НІСД, 2018. — 148 с.
50. Горбуліни В. П., Качинський А. В. Визначення цілей формування державної політики національної безпеки України // Стратегічна панорама,— 2020. — № 13. — С. 13–26
51. Чуйко З. Д.. Фактори забезпечення національної безпеки України в контексті інтеграції та глобалізації // З. Д. Чуйко . наук.стаття.-. 2021 р.
52. Качинський А.Б. Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні методи / А.Б. Качинський. – К., 2020. – 472 с.
53. Сенчагов В. Экономическая безопасность: состояние экономики, фондового рынка и банковской системы / В. Сенчагов // Вопросы экономики. – 2020. - №6. – С. 144-153.
54. Филин С.А. Информационная безопасность/ С.А. Филин. – М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2018. – 412 с.

55. Новий тлумачний словник української мови. К.:Аконіт,. 2008 – 296 с.
56. Жаліло Я. До формування категоріального апарату науки про економічну безпеку / Я. Жаліло // Стратегічна панорама. 2018. №3. – С. 97-104.
57. Подольчак Н. Ю. Планування економічних ризиків машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 8 (122). С. 219-229.
58. Приказюк Н. В. Теоретичне упорядкування методів та інструментів фінансового ризик-менеджменту страхових компаній. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 1. С.139-149.
59. Резнікова В., Стефанчук Р. Оцінка ризиків у підприємстві та управління ними. Право України. 2018. № 5. С. 101–115.
60. Костриченко В. М. Економічний ризик та методи його вимірювання: конспект лекцій; Київ. нац. екон. ун-т. К., 2017. URL: <http://in1.com.ua/book/12607/9927>
61. Кравченко В. А. Функціональний та інтегральний підходи до управління підприємницькими ризиками: теорія та практика. Проблеми системного підходу в економіці. 2008. № 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2008-2/Kravchenko_208.htm/
62. Крутова А. С., Ставерська Т. О., Шевчук І. Л. The problems of the enterprises financial security / А. С. Крутова, Т. О. Ставерська, І. Л. Шевчук // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. / [редкол. : О. І. Черевко (відпов. ред.) та ін.]. Харків : ХДУХТ, 2017. Вип. 1 (21). С. 92-105
63. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : Навчальний посібник / М.І.Камлик. - К.: Атіка, 2005. – 432 с.

64. Молодецька О.М. Сучасні підходи до класифікації загроз економічній безпеці підприємства [Електроний ресурс]/О.М. Молодецька. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52045.doc.htm
65. Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності ринкових умовах: Монографія / О.Ф. Долженков, Ж.О. Жуковська, О.М. Головченко; За заг. ред. О.Ф. Долженкова. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 2008 с.
66. Прохорова В.В. Управління економічною безпекою підприємств [Текст] : Монографія / В.В. Прохорова, Ю.В. Прохорова, О.О. Кучеренко. – Харків : УкрДАЗТ, 2010. – 282 с.
67. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств : теорія і практика: Монографія / М. В.Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.